

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله الذي أمرنا بتلاوة آيات كتابه ما تيسر منه وكتب لنا بكل حرف منه حسنةً ومحا عنا سيئةً ورفع لنا درجةً ثم الصلاة والسلام على رسوله الذي بعثه فينا ليتلوا علينا آياته ويزكينا ويعلمنا الكتاب والحكمة وعلى أهل بيته الطيبين الطاهرين الذين تلوا آيات الله حق تلاوته وجاهدوا فيه حق جهاده سيما آخرهم المهدي المنتظر الذي إذا قام، ضرب فساطيط ليعلم الناس القرآن على ما نزل الله ثم التحية للإمام الخميني، محيي القرآن في عصرنا، والإمام الخامنئي أكبر حامل لواء القرآن في زماننا، في هداية الأمة للانس مع القرآن بحفظه وتلاوة آياته مع التدبر والفهم والعمل به ولجميع الشهداء الذين بذلوا أنفسهم لأحيا دين الله وكتابه سيما القائد الشهيد قاسم سلیمانی

چشم انداز قرائت در گام دوم انقلاب اسلامی

* محمدحسین محمدزاده

چکیده

یکی از بایسته‌هایی که از تحلیل بیانیه گام دوم رهبر معظم انقلاب اسلامی به دست می‌آید عبارت است از لزوم احصای موارث تمدنی چهل ساله اول انقلاب اسلامی که به واسطه انقلاب اسلامی و هدایت‌های امام خمینی (ره) و رهبر معظم انقلاب ایجاد یا احیا شده‌اند و در برساخت تمدن نوین اسلامی، که هدایتگر اصلی آن رهبر انقلاب هستند، نقش تمدن‌سازی دارند. بایسته دوم عبارت است از ضرورت ترسیم افق تمدنی و چشم‌اندازنگاری بلندمدت ۴۰ ساله برای هریک از موارث تمدنی از سوی نهادهای مربوطه با در نظر گرفتن مؤلفه‌های تمدنی و چشم‌انداز تأکید شده در بیانیه گام دوم. بدون شک یکی از موارث ارزشمند تمدنی در چهل ساله اول انقلاب اسلامی، مقوله قرائت قرآن کریم است که باید به عنوان پیش‌نیازی برای برنامه‌ریزی‌های هدفمند و سیاست‌گذاری‌های مربوطه، چشم‌اندازی قابل دستیابی و جامع در افق ۴۰ ساله دوم انقلاب اسلامی برای آن ترسیم شود. در این مقاله تلاش شده است که با تکیه بر مطالعه دقیق مقوله قرائت در قالب مفهوم‌شناسی قرائت و قرائت‌پژوهی تمدنی با روش توصیفی و تحلیلی و انجام دقیق آینده‌پژوهی قرائت با روش علمی آینده‌پژوهی همراه با استناد به منابع اصلی شامل آیات قرآن کریم، روایات معصومین علیهم السلام، کلام و سیره امام خمینی (ره) و رهبر انقلاب اسلامی به ویژه بیانیه گام دوم و همچنین کلام و سیره سردار دل‌ها، سپهبد شهید قاسم سلیمانی در امثال توصیه رهبر انقلاب به لزوم تأسی به مکتب

سلیمانی در ادامه حرکت انقلابی و تمدنی ملت ایران، چشم‌اندازی جامع و قابل دستیابی در پایان گام دوم انقلاب برای مقوله قرائت قرآن کریم در ج.ا.ا. ترسیم و ارائه شود.

کلمات کلیدی: بیانیه گام دوم، چشم‌اندازنگاری، مفهوم‌شناسی قرائت، قرائت پژوهی، آینده پژوهی قرائت

*پژوهشگر قرآن و رسانه

روش‌شناسی

روش مورد استفاده در ترسیم چشم‌انداز قرائت جمهوری اسلامی ایران ترکیبی است از دو روش علمی: یک (توصیفی و تحلیلی و دو) آینده پژوهی.

در روش توصیفی و تحلیلی مقوله قرائت در دو ساحت مفهوم‌شناسی قرائت و قرائت پژوهی مورد مطالعه دقیق قرار می‌گیرد در ساحت مفهوم‌شناسی موضوع در مورد آینده پژوهی چشم‌اندازنگاری که همان قرائت است با تعیین گستره معنایی آن مشخص و طرح می‌شود. در این بخش برخی از مفاهیم و اصطلاحات به کار رفته در این پژوهش نیز مفهوم‌شناسی می‌شوند. اما در ساحت قرائت پژوهی، ارزش‌های ذاتی قرائت ویژگی‌های تمدنی آن، مؤلفه‌های چشم‌اندازنگاری و آینده پژوهی مربوط به آن، همگی با روش توصیفی و تحلیلی و در مواردی با روش استنباطی و تدبیری از منابع اصلی شامل آیات الهی، کلام معصومین علیهم‌السلام، سیره و کلام تمدنی امام خمینی، سیره و کلام رهبر معظم انقلاب (به ویژه بیانیه دوم) و مکتب سلیمانی (سیره و دیدگاه تمدنی سردار شهید سلیمانی درباره قرائت) استخراج و طرح می‌شوند. البته قرائت پژوهی دیگری نیز در بخش روش آینده پژوهی و داخل در مراحل آن انجام می‌شود که عبارت است از: مطالعه دقیق وضعیت قرائت در چهل ساله اول انقلاب اسلامی، نحوه ارتباط و تعامل و تأثیرگذاری و تأثیرپذیری قرائت نسبت به عناصر و عوامل تمدنی پیرامونی، استفاده از روش توصیفی و تحلیلی و استنباط از رصدها و مشاهدات عینی و گزارش‌های عملکرد نهادهای مربوطه در مورد قرائت، دستاوردهای حوزه قرائت، فعالیت‌های انجام شده و نشست‌های اجرا شده درباره آن و مستندات دیگر.

تمام گزاره‌های استخراج شده در دو ساحت مفهوم‌شناسی و قرائت پژوهی، در خدمت و کمک به روش آینده پژوهی برای رسیدن به مرحله ترسیم چشم‌انداز قرائت خواهند بود. اما منظور از روش آینده پژوهی قرائت روشی است که در آن با طی دقیق ۵ مرحله به ترسیم چشم‌انداز قرائت می‌رسیم که عبارت‌اند از: مرحله اول، ماهیت‌شناسی و

ظرفیت‌شناسی تمدنی قرائت؛ مرحله دوم، محیط‌شناسی و پیرامون‌شناسی قرائت شامل شناخت کلیه عوامل و عناصر پیرامونی مؤثر بر قرائت یا تحت تأثیر آن؛ مرحله سوم، وضعیت‌شناسی روندی قرائت شامل بررسی وضعیت‌های روندی بین قرائت از یک سو و عوامل و عناصر تمدنی پیرامونی از سوی دیگر از گذشته تمدنی قرائت به ویژه چهل سال اول انقلاب تاکنون و مرحله چهارم، وضعیت مطلوب‌نگاری از قرائت در ۴۰ سال آینده شامل نگارش وضعیت‌های مطلوب تمدنی قابل دسترس بین قرائت و عوامل و عناصر تمدنی پیرامونی در آینده. البته نوع بررسی در دو مرحله اول، یعنی بررسی قرائت و عوامل و عناصر تمدنی پیرامونی آن به صورت بررسی نقطه‌ای است و نوع بررسی قرائت در دو مرحله سه و چهار یعنی بررسی وضعیت قرائت با عوامل و عناصر پیرامونش به صورت بررسی خطی است.

بخش آخر مقاله اختصاص پیدا می‌کند به مرحله پنجم که عبارت است از نتیجه‌گیری و ارائه چشم‌انداز.

نکته مهم درباره طرز استفاده از منابع در این مقاله: منابعی که در این مقاله ذکر می‌شوند به دو صورت مستقیم و یا الهام و برداشت از آنها مورد استفاده قرار گرفته‌اند و سپس مناسب‌سازی و بازتعریف شده‌اند و در برخی موارد با الهام از منابع، الفاظ، واژه‌ها و اصطلاحات جدیدی مناسب‌سازی و ساخته شده‌اند. درباره روش‌ها و فرایندهای آینده‌پژوهی و چشم‌اندازنگاری نیز با الهام از منابع اصلی و منابع آینده‌پژوهی و چشم‌اندازنگاری و تمدن‌پژوهی، روش‌ها و اصطلاحات جدید و مناسب فضای بحث طراحی و ساخته شده‌اند.

۱- مفهوم‌شناسی

در این بخش به مفهوم‌شناسی واژه‌هایی که در مباحث آینده با آنها سروکار داریم می‌پردازیم.

۱-۱ مفهوم‌شناسی قرائت: معنای مد نظر از واژه قرائت در این مقاله، شبکه معنایی فراگیری است از انواع و اقسام قرائت و تلاوت با هر نوع ماهیت علمی‌مهارتی هنری خوانش ساده از جمله علم قرائت، علم قرائات، اقراء، تجوید، تلاوت و قرائت ساده ترتیل، تحقیق، تحذیر، تدویر، جمع‌خوانی قرائت و تلاوت مجلسی و استودیویی. در این تعریف، قرائت صرفاً جنبه دانشی و علمی و یا مهارتی و یا هنری آن نیست، بلکه یک شبکه معنایی دربردارنده همه آن‌هاست. پیش‌فرض این مقاله، شناخت لازم و کافی مخاطبان نسبت به تک‌تک انواع و اقسام قرائت و تلاوت است. لذا به همین مقدار از بحث مفهوم‌شناسی قرائت بسنده می‌شود.

۲-۱ تمدن: در عربی به آن حضاره می‌گویند. معنای لغوی تمدن به معنای شهرنشینی و از ریشه مدینه گرفته شده است و به معنی دیگر متخلق شدن به شهرنشینی و خوی و خصلت شهرنشینی به خود گرفتن (فرهنگ فروزان ۱۳۷۸). برای واژه تمدن مانند واژه فرهنگ تعاریف اصطلاحی بسیاری وجود دارد که به تعریف علامه جعفری (۱۳۹۰) در کتاب شرح نهج البلاغه ایشان کفایت می‌کنیم. تمدن در تعریف ایشان عبارت است از: هماهنگی انسان‌ها در حیات معقول به همراه روابط عادلانه و اشتراک همه افراد و گروه‌ها در پیشبرد اهداف مادی و معنوی انسان‌ها در همه ابعاد مثبت.

۳-۱ تمدن اسلامی: عموم تمدنها با نام جغرافیای محل تولد و رشد و نمو خود خوانده می‌شوند که محدوده ملیت واحدی را شامل می‌شود. در کنار اینها تمدن اسلام وجود دارد که از محدوده و یا از معدود و یا تنها تمدنی است که دین، سنگ آسیای شکل‌گیری آن است. تمدن اسلامی بر اساس نگرش توحیدی تعریف می‌شود که عبارت است از تمدنی ایدئولوژیک با مجموعه‌ای از ساخته‌ها و اندوخته‌های معنوی و مادی جامعه اسلامی که انسان را به سوی کمال معنوی و مادی سوق می‌دهد. زمان پیدایش این تمدن، بعثت پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و مؤسس آن شخص شخیص نبی مکرم اسلام است (پیامبر اعظم بنیانگذار تمدن اسلامی معرفت‌شناسی ۱۱۰).

۴-۱ تمدن نوین اسلامی: در تعریف مقام معظم رهبری تمدن نوین اسلامی مرحله پنجم سیلی است که مرحله اول آن انقلاب اسلامی مرحله دوم آن تشکیل نظام اسلامی، مرحله سوم آن تشکیل دولت اسلامی و مرحله چهارم آن تشکیل کشور اسلامی است. واضح این واژه و ترسیم‌کننده و تبیین‌کننده آن بدون شک مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه‌ای است (منظومه فکری مقام معظم رهبری).

۵-۱ چشم‌انداز: افق آینده/ دورنما و آرزوی ایده‌آل در زمان دوردست اما قابل دستیابی (مایلی مونر، عنوان کتاب اصول و قدرت چشم‌انداز مترجم فرزانه میرشاه ولایتی).

۶-۱ کنشگر: این واژه در روشهای آینده‌پژوهی به عامل انسانی فعال در مقوله مد نظر اطلاق می‌شود (همان منبع).

۷-۱ پیشران: از واژه‌های مربوط به روش‌های آینده‌پژوهی است که به عوامل حقیقی و حقوقی پیش‌برنده، مدیریت‌کننده، و تأثیرگذار بر مقوله مورد آینده‌پژوهی اطلاق می‌شود (همان منبع).

۸-۱ عناصر تمدنی: در آینده‌پژوهی به ماهیتها و مقوله‌های ثابت و ماندگار و دارای تأثیرگذاری یا تأثیرپذیری نسبت به مقوله مورد آینده‌پژوهی اطلاق می‌شود (همان منبع).

۹-۱ آینده‌پژوهی: مجموعه تلاشهایی برای پیش‌بینی صحیح وضعیت مطلوب و دست‌یافتنی مقوله‌ای در آینده (همان منبع).

۱۰-۱ وضعیت روندی: وضعیتی است مربوط به نحوه ارتباط مقوله مورد آینده‌پژوهی با یک یا تعدادی از عناصر تمدنی و یا عوامل مؤثر (کنشگران و پیشرانان) از زمان گذشته تا حال.

۱۱-۱ وضعیت مطلوب: به وضعیتی در آینده مقوله مورد آینده‌پژوهی گفته می‌شود که قابل دستیابی و وضعیتی بهتر از وضعیت کنونی باشد.

۱۲-۱ میراث تمدنی: به وضعیت دستاوردی و افتخارآمیز مقوله مورد آینده‌پژوهی در زمان گذشته اطلاق می‌شود. این وضعیت به نسبت زمان طولانی قبل از خود، چشم‌انداز محسوب می‌شود و نسبت به آینده خودآیندگان، میراث تمدنی محسوب می‌شود (همان منبع).

۱۳-۱ افق تمدنی همان چشم‌انداز است به معنای وضعیت دستاوردی و افتخارآفرین برای مقوله مورد آینده‌پژوهی اما در زمان آینده (همان منبع).

۱۴-۱ عنصر تمدنی یا تمدن‌ساز: به عنصری گفته می‌شود که در تحول انسانها به عنوان محور تمدن جوامع در علوم آنها، فرهنگ، هنر، سبک زندگی، اقتصاد و سایر پایه‌های تمدنی آنها تأثیر گذار بوده است.

۱۵-۱ هادیان تمدنی: به عناصر مؤثر در هدایت جوامع به تمدن‌سازی اطلاق می‌شود. هادیان تمدنی در تمدن‌سازی نوین اسلامی ایران عبارت‌اند از: قرآن کریم، اهل بیت علیهم السلام، حضرت امام خمینی رهبر معظم انقلاب و مکتب سلیمانی.

۱۶-۱ منابع تمدنی: به کلام و یا سیره هادیان تمدنی و پیشوایان دینی و شواهد و متون تاریخی و نتایج تحقیقات تمدن‌پژوهان و تمدن‌شناسان و تجربه‌نگاری‌ها و پژوهش‌ها پیرامون عنصر تمدنی مدنظر برای آینده‌پژوهی اطلاق می‌شود.

۲- مفهوم‌شناسی ماهیت و ظرفیت تمدنی قرائت

در این بخش برای شناخت ماهیت تمدنی، ویژگی‌ها، ارزش‌ها و کارکردهای تمدنی قرائت قرآن کریم، قرائت‌پژوهی از منابع تمدنی انجام می‌شود. منظور از قرائت‌پژوهی در این قسمت عبارت است از مطالعه عمیق منابع تمدنی قرائت با روش توصیفی، تحلیلی، استنباطی و تدبری شامل قرآن کریم، روایات معصومین علیهم السلام، کلام

و سیره امام خمینی، منظومه اندیشه قرآنی و تمدنی و سیره رهبر معظم انقلاب، مکتب سلیمانی (دیدگاه تمدنی سردار دلها شهید قاسم سلیمانی) و تاریخ پیدایش و تطورات قرائت، شواهد عینی، تجربه‌نگاری‌ها و پژوهش‌ها پیرامون ماهیت، ویژگی‌ها، کارکردها و ظرفیت‌های تمدنی قرائت. فواید کلی اولیه این قرائت پژوهی عبارت‌اند از: اول اینکه ارزش ذاتی نفس و صرف تلاوت و قرائت قرآن کریم در تمدن‌سازی مشخص می‌شود بدون درآمیختگی آن با مقوله دیگری مانند پرداختن به محتوا و مفاهیم آیات تلاوت شده. دوم آنکه با مشخص شدن ماهیت تمدن‌سازی قرائت به این سؤال هم پاسخ داده می‌شود که آیا برای قرائت می‌توان آینده‌سازی نمود و چشم‌اندازنگاری کرد که پاسخ آن مثبت است چون قاعده‌ای در آینده‌پژوهی است که می‌گوید برای مقوله‌هایی که دارای ویژگی تمدن‌سازی باشند می‌توان آینده‌پژوهی و چشم‌اندازنگاری بلندمدتی انجام داد. به عبارتی برای عناصری که از موارد تمدنی بوده‌اند می‌توان آفاق تمدنی و چشم‌انداز بلندمدت ترسیم نمود. سوم آنکه بررسی اوصاف و ویژگی‌های تمدن‌سازی و قابلیت‌های تمدن‌سازی قرائت و تلاوت و بررسی نحوه تأثیرپذیری و تدثیرگذاری آن، فضا را برای مراحل بعد مانند مرحله بررسی وضعیت روندی قرائت با عوامل و عناصر تمدنی پیرامونش و یا مرحله ترسیم وضعیت ایده‌آل برای قرائت در آینده روشن می‌نماید.

۱-۲ مفهوم‌شناسی ماهیت و ظرفیتهای تمدنی قرائت و تلاوت از دیدگاه تمدنی قرآن کریم
در آیات بسیاری به ارزش ذاتی صرف قرائت و تلاوت قرآن کریم و همچنین جایگاه تمدنی و ماهیت تمدنی آن و قابلیت‌ها و اوصاف تمدن‌سازی آن اشاره شده است از جمله:

۱-۲-۱ آیه ۲ سوره جمعه

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ

نکات تمدنی:

- تلاوت درگاه تمدن‌سازی اسلامی است: آیه شریفه در بیان سه‌گانه تمدن‌سازی اسلامی یعنی تلاوت، تزکیه و تعلیم و ابلاغ آن به پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله وسلم به عنوان وظایف اصلی بعثت است. تقدم تلاوت بر دو عنصر تمدنی تزکیه و تعلیم بیانگر اولویت تلاوت و زمینه‌ساز بودن آن برای دو عنصر دیگر است و ارتباط معنادار بین تلاوت با دو عنصر علم و اخلاق از ابتدای شکل‌گیری تمدن اسلامی برقرار است.

-اطمینان به آینده و چشم‌اندازی درخشان برای عنصر تلاوت در آینده تمدن‌سازی نوین اسلامی. یکی از عبارات معروف در گفتار و تحقیقات تمدن‌پژوهان این جمله است که عنصر تمدنی ای که دارای آغاز باشکوهی بوده است حتماً دارای آینده و فرجامی باشکوه است. آیه شریفه به وضوح به آغازی باشکوه و تأثیرگذار برای مقوله تلاوت اشاره دارد.

-تلاوت دارای ویژگی مهمی در ماهیت تمدنیش است که عبارتست از ثبات در عنصر و ماهیت. این ویژگی در تعریف عنصر به عنصر تمدنی و تمدن‌ساز بسیار مهم است چرا که عنصری تمدنی و تمدن‌ساز است که ویژگی ثبات درونی را طی زمان بلند مدت که یک تمدن شکل می‌گیرد داشته باشد. کاربرد فعل مضارع درباره‌ی تلاوت (یتلوا) نشان‌دهنده ماهیت استمراری و باثبات درونی تلاوت است.

- تلاوت عنصری است تمدن‌ساز، چراکه نقش مستقیمی در ساختن انسان به عنوان محور برساخت تمدن دارد. در کتب تمدن‌پژوهی آمده است: عناصر تمدنی عناصری هستند که انسان را از مرتبه و مرحله حیوانیت ارتقا داده و تعالی می‌بخشند، انسانی که محور تمدن است. همچنین بر اساس اندیشه تمدنی رهبر معظم انقلاب، انسان متعالی و موحد محور تمدن نوین اسلامی است. عبارت و واژه پایانی آیه (وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ) به دوره جاهلیت اشاره دارد و نشان‌دهنده قدرت تمدنی تلاوت (به همراه تزکیه و تعلیم) در انتقال جامعه از دوره جاهلیت و ضلالت به دوره هدایت و تعالی‌بخشی انسانها و برساخت انسان به عنوان محور تمدن اسلامی است.

بسیاری از عناصر تمدنی که در همراهی با تلاوت در آیه ذکر شده اند همان عناصر تمدنی مورد تأکید بیانیه گام دوم‌اند که عبارتند از: اخلاق و معنویت (یزکیهم)، علم و دانش (یعلمهم)، سبک زندگی (الحکمه، بر اساس نظر بسیاری از مفسرین، منظور از حکمت در آیه شریفه، سنت و سیره و سبک زندگی پیامبر گرامی اسلام و اهل بیت علیهم‌السلام است) و به عناصر آینده‌پدید (وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ / بقره ۱۵۱ آیه مشابه معنایی آیه ۲ سوره مبارکه جمعه) در جهت تمدن‌سازی که همگی مورد تأکید و توصیه تمدنی و چشم‌اندازنگاری بیانیه گام دوم هستند. در بیانیه گام دوم و در بخش آخر آن به در نظر قرار دادن عناصر تمدنی علم، اخلاق و معنویت، سبک زندگی، اقتصاد، فناوری و... در نگاه به آینده توصیه شده است.

- ارتباط طولی و عرضی تلاوت با عناصر تمدنی: کاربرد حرف واو عاطفه بین یتلوا، یزکیهم و یعلمهم ارتباط طولی را بین تلاوت و عناصر تمدنی بعدش می‌رساند. به این معنا که تلاوت مقدمه خودسازی و تزکیه و تزکیه مقدمه تعلیم و تعلم و دانش‌اندوزی است. کاربرد فعل مضارع با لحاظ معنای استمرار و ثبات در یتلوا، یزکیهم و یعلمهم رابطه

عرضی را بین تلاوت و عناصر دیگر می‌رساند. به این معنا که پس از آنکه تلاوت تأثیر خود را در خودسازی و تزکیه انسان گذاشت، نقش تمدن‌سازی و انسان‌سازی‌اش از بین نمی‌رود و انجامش قطع نمی‌شود بلکه همواره در کنار عناصر تزکیه و تعلیم تا آخرین لحظه خواهد بود؛ همچنانکه در سیره بزرگان دین هم تلاوت قرآن کریم تا آخرین لحظات عمرشان در برنامه اعمالشان بوده است. از سوی دیگر ارتباط معنادار طولی و عرضی تلاوت با دو عنصر دیگر نشان‌دهنده تلاوت حقیقی مد نظر اسلام و قرآن است. به این معنا که تلاوتی حقیقتاً تلاوت است که گرایش انسان را برای تزکی و تعلم تنظیم کرده و همراهی‌اش با آن دو هیچ وقت قطع نشود.

-نفس ماهیت تلاوت به تنهایی و بدون اضافه شدن آشنایی با مفاهیم و معانی موضوعیت دارد و خاصیت تمدن‌سازی و تأثیرگذاری تمدنی خود را داراست.

کاربرد کلمه یتلوا بدون هیچ قرینه‌ای دلالت دارد بر نقش تمدنی و تمدن‌سازی مطلق تلاوت، از سوی دیگر، تلاوت، در تقسیم بندی وظایف تمدنی پیامبر گرامی اسلام (ص) به سه گانه تلاوت تزکیه و تعلیم، تقسیم دو عنصر دیگر قرار گرفته است و از آنجا که مفاهیم یا مقولاتی که تقسیم یکدیگر قرار می‌گیرند باید تمایز و تباین نسبی نسبت به هم داشته باشند درمی‌یابیم که تلاوتی که تقسیم تعلیم کتاب (که شامل تعلیم تفسیر و مفاهیم کتاب هم می‌شود) قرار گرفته است، مطلق تلاوت است نه تلاوت همراه تفسیر و درک معنا بدون مقید شدن به قید درک معنا و مفهوم و تفسیر و ضمیمه دیگر. مطلق تلاوت موضوعیت دارد، خواص و اثرات نورانی بر فطرت انسان می‌گذارد و او را آماده پذیرش تزکیه و تعلیم می‌کند. البته این بحث، نافی ارزش بالای تلاوت همراه با درک معنا نیست، که این حقیقت در آیات دیگر به آن اشاره شده اما منظور این است که این آیه شریفه در مقام بیان ارزش نفس تلاوت است.

- یک حقیقت بسیار مهم: با بررسی اوضاع کنونی جهان اسلام و گزارشهای دریافتی از اعزام قاریان در کشورهای مختلف اسلامی و محافل مختلف اسلامی در سرتاسر جهان درمی‌یابیم که تنها عنصری که در رابطه با موضوعات مختلف مربوط به قرآن اسلام، مایه وحدت و همبستگی تمام جوامع اسلامی و فرق اسلامی است عنصر تلاوت و قرائت قرآن کریم است و هیچ عنصری اینگونه نقش ایجاد همبستگی و وحدت‌آفرینی و ویژگی مرضی جمیع الاطرافی را بین مسلمانان ندارد و این حقیقت شگفت‌انگیز را درمی‌یابیم که بی‌جهت نیست، خداوند متعال مدبرانه و حکیمانه از آنجا که ملک و فرمانرواست، قدوس است و پاک و پاک‌کننده فطرتها، عزیز است و قدرتمند و حکیم (الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ / آیه ۱ سوره جمعه و وجه ارتباط آن به عنوان مقدمه برای مضامین آیه ۲)

عنصر تلاوت را به عنوان اولین عنصر تمدن‌سازی اسلامی در وظایف پیامبر گرامی اسلام نهاد تا در دوره‌های مختلف تاریخ اسلام مایه وحدت و همبستگی بین مسلمانان قرار گیرد.

۲-۱-۲ آیه ۲۰ سوره مبارکه مزمل:

... فَأَقْرَأُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ ... فَأَقْرَأُوا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ ...

نکات تمدنی آیه درباره تلاوت:

- توصیه به قرائت عمومی و توسعه کمی در امر قرائت. فعل اقرءوا امر است و جمع، که شامل همه مخاطبان می‌شود.
- تأکید و فرمان به قرائت روزانه به عنوان برنامه‌ای در فهرست برنامه‌های شبانه‌روز. قرار گرفتن تلاوت در کنار کارهای دیگر در شبانه‌روز در آیه شریفه.
- ارتباط قرائت با سبک زندگی (از توصیه‌های مورد لحاظ در تمدن‌سازی و مورد تأکید در بیانیه گام دوم. دو بار فرمان و تأکید به قرائت آن هم به هر اندازه که ممکن است و ذکر هر دو بار آن در لابه‌لای عناصر سبک زندگی، معطر کردن زندگی و سبک زندگی را به وسیله تلاوت می‌رساند.
- توصیه و امر به قرائت در لابه‌لای برنامه‌هایی مانند عبادت شبانه و فعالیت‌های روزانه و فعالیت‌های مهمی مانند جهاد در راه خدا نشان‌دهنده آن است که قرائت صرفاً برای اوقات فراغت نیست.
- ارتباط قرائت با جهاد که حتی در حال جهاد هم به آن امر شده است، به خاطر نقش بسیار مهم تلاوت در آرامش‌بخشی و حتی محافظت از دشمن، که در بررسی واژه حجابا مستورا در آیه ۴۵ سوره اسراء به آن خواهیم پرداخت.
- قرار گرفتن دستور به قرائت در کنار عناصر تمدنی مانند نماز، زکات، قرض‌الحسنه و جهاد نشان‌دهنده ارزش تمدنی بالای تلاوت و ارتباط آن با امور فرهنگی، نظامی و اقتصادی است.

۳-۱-۲ آیه ۴۵ سوره اسراء:

وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَجَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ حِجَابًا مَسْتُورًا

نکات تمدنی آیه

- ارتباط مؤثر تلاوت با انسان به عنوان محور تمدن و قدرت محافظت کردن تلاوت از تلاوت‌کننده قرآن. تعبیر اذا قرأت القرآن اشاره به این است که تلاوت کردن قرآن آن هم در زمان و لحظه تلاوت و نه حتی قبل و بعد از آن دارای تأثیرگذاری خنثی‌سازی خطرات و آسیب‌رسانی دشمن است و سرّ محافظت در تلاوت کردن است و نه همراه داشتن قرآن و نه حتی تلاوتی که قبل از قرار گرفتن در فضای خطر انجام شده است. البته حتماً همراه داشتن قرآن یا قبلاً تلاوت کردن یا... خواص خود را دارند اما آیه شریفه در مقام بیان آنها نیست.

- تلاوت عنصر غیرمتمقارن در خنثی کردن جنگ‌افزارهای قوی دشمن: در بررسی تجربه‌نگاری‌های رزمندگان هم نقل شده است که از این ویژگی تلاوت قرآن برای محافظت از دشمن بسیار بهره برده‌اند. مانند خاطره‌ای از یکی از فرمانده‌های فلسطینی جبهه مقاومت در مقابل دشمن صهیونیستی که هرگاه احساس خطر می‌کردم مشغول قرائت قرآن می‌شدم و به صورت شگفت‌انگیزی خطر خنثی می‌شد، به گونه‌ای که یقین پیدا کردم از خاصیت تلاوت کردن قرآن است و موارد بسیاری شبیه این خاطره از رزمندگان ۸ سال دفاع مقدس و مدافعین حرم.

۲-۲ ماهیت و ویژگیهای تمدنی قرائت از نگاه روایات

۲-۲-۱ روایات توصیه به قرائت هنری:

۱ قال رسول الله صلى الله عليه و آله و سلم: زَيَّنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ. (بحار الأنوار: ج ۹۲ ص ۱۹۰ ح ۲)

عنه صلى الله عليه و آله: لِكُلِّ شَيْءٍ حَلِيَّةٌ وَ حَلِيَّةُ الْقُرْآنِ الصَّوْتُ الْحَسَنُ. (كنز العمال ح ۲۷۶۸)

عنه صلى الله عليه و آله: حَسَّنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ ؛ فَإِنَّ الصَّوْتِ الْحَسَنَ يَزِيدُ الْقُرْآنَ حُسْنًا. (كنز العمال: ح ۲۷۶۵)

نکات تمدنی:

- اهمیت قرائت هنری. قرآن که کلش زینت است اما توصیه شده است که با هنر آمیخته شود و بر زینتش و تأثیرگذاری‌اش افزوده شود.

- استفاده از فعل امر جمع، زینوا، اشاره به تأکید پیامبر اسلام (ص) نسبت به رواج عمومی قرائت هنری و به عبارت دیگر هر دو توسعه کمی و کیفی قرائت قرآن است.

- اشاره به اینکه عنصر تلاوت قابلیت همراهی با عناصر دیگر تمدنی مانند عنصر هنر را داراست.

۲-۲-۲ قال الامام زين العابدين عليه السلام: ... من قرأ القرآن كتب الله له بكل حرف حسنة ومحا عنه سيئة ورفع له درجة... قال لا أقول بكل آية ولكن بكل حرف باء أو تاء أو شبههما (وسائل الشيعة (آل البيت) - الحر العاملي - ج ۶ - الصفحة ۱۸۸)

نکات تمدنی:

- تلاوت عنصری مؤثر در تعالی بخشی انسان. انسانی که محور تمدن سازی است
- تعالی بخشی تلاوت، لحظه به لحظه، حرف به حرف و درجه به درجه است، چراکه خاصیت تعالی بخشی و تمدنی آن در کوچکترین واحد آن یعنی قرائت یک حرف نیز وجود دارد.

- نقل نکته ای مرتبط با بحث از رهبر انقلاب در بخش شرح حدیث، در ابتدا درس خارج فقه:

در بین هزاران هزار اشیاء مختلف عالم، هزاران هزار رابطه وجود دارد که ما بخش بسیار کمی از آنها را می دانیم. یکی از عنایات قرآن و اهل بیت علیهم السلام به ما، بیان روابط بین اشیاء مختلف است که دانستن آنها بسیار مفید و در برخی موارد ضروری است.

- واینکه ما واین روایت از زاویه ای که رهبر معظم فرمودند: رابطه خواندن و قرائت تنها یک حرف از قرآن کریم و ارتقا و تعالی بخشی به انسان و اضافه کردن درجه ای به درجات انسانی رابطه ای بسیار شگفت انگیز است. فقط خدا می داند که تلاوت به صورت دقیق و کامل، با انسان چه ها می کند (آنچنان را آنچنان تر می کند).

- نفس تلاوت عنصری تمدنی است: این حدیث به وضوح این مطلب را می رساند که مطلق تلاوت، تعالی بخشی انسان است و نفس تلاوت موضوعیت دارد، چراکه پرواضح است که حرف به تنهایی معنایی ندارد تا بخواهیم احتمال بدهیم که منظور از قرائت، قرائت همراه با درک معانی و مفاهیم است.

۲-۲-۳ وَ كَانَ فِي وَصِيَّةِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ) [أَنْ قَالَ: يَا عَلِيُّ!...] وَ عَلَيْكَ بِتِلَاوَةِ الْقُرْآنِ عَلِيٌّ كُلُّ حَالٍ (كافي، ج ۸، ص ۷۹)

نکات:

- وصیت و توصیه به تلاوت قرآن در هر حال، از سوی مؤسس تمدن اسلامی پیامبر گرامی اسلام (ص) آن هم به انسانی متعالی و رشد یافته چون امیرالمؤمنین علیه السلام، ظرفیت فوق العاده تعالی بخشی تلاوت را می رساند و

همچنین ارتباط تلاوت قرآن را با محور تمدن اسلامی که همان انسان موحد متعالی است و اشاره واضح به ظرفیت تأثیرگذاری تلاوت حتی بر پیشرانان و هادیان تمدن اسلامی.

- اشاره به اهمیت تلاوت روزانه و گنجاندن تلاوت در لحظه لحظه زندگی و قابل جمع بودن آن با بسیاری از شئون و برنامه‌های زندگی و در نهایت بیان رابطه تلاوت با سبک زندگی.

- علاوه بر طرح حدیث بالا در تأثیرگذاری شگرف تلاوت بر انسان حتی انسانهای کامل و هادیان و پیشرانان تمدنی، دو حدیث دیگر نیز در همین رابطه و بیان محبوبی تلاوت نزد اهل بیت علیهم‌السلام مطرح می‌شود:

- حدیثی از حضرت فاطمه سلام‌الله‌علیها که فرمودند: حُبِّ إِلَيَّ مِنْ دُنْيَاكُمْ ثَلَاثٌ تِلَاوَةُ كِتَابِ اللَّهِ وَالنَّظْرُ فِي وَجْهِ رَسُولِ اللَّهِ وَالْإِنْفَاقُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ (نهج‌الحیاء، ح ۱۶۴).

- حدیثی از زبان حضرت اباعبدالله علیه‌السلام در بیان علت مهلت‌خواهی از دشمن در شب عاشورا که به حضرت عباس علیه‌السلام فرمودند: لَعَلْنَا نُصَلِّيَ لِرَبِّنَا اللَّيْلَةَ وَ نَدْعُوهُ وَ نَسْتَغْفِرُهُ، فَهُوَ يَعْلَمُ أَنِّي قَدْ كُنْتُ أَحِبُّ الصَّلَاةَ لَهُ، وَ تِلَاوَةَ كِتَابِهِ، وَ كَثْرَةَ الدُّعَاءِ وَالْإِسْتِغْفَارِ (مقتل ابومخنف)

نکته بسیار مهم آنکه: تلاوت محبوب اهل بیت علیهم‌السلام است. بنابراین انجام آن یکی از راههای کسب رضایت و جلب عنایت حضرت صاحب عج است و عمل به آنچه ایشان دوست دارند. آنچه از روایات ظهور برمی‌آید حکومت حضرت، مطابق با روش پیامبر است. بنابراین از تأثیرات انسان‌سازی و جامعه‌سازی تلاوت بهره خواهند برد، چنانکه در روایت بعد نیز به آن اشاره شده است.

آنچه از این قبیل مضامین در روایات فهمیده می‌شود، ارتباط تلاوت و نقش مهم آن در تمدن‌سازی با هدف غایی حکومت جهانی مهدوی عج است؛ همچنانکه در بیانیه گام دوم نیز به هدف غایی قرار دادن حکومت جهانی مهدوی (عج) برای تمام فعالیت‌های تمدنی در گام دوم انقلاب توصیه و تأکید شده است.

۴-۲-۲ قال علی علیه‌السلام: إِذَا قَامَ قَائِمُ آلِ مُحَمَّدٍ ضَرَبَ فَسَاطِيطَ لِيُعَلِّمَ النَّاسَ الْقُرْآنَ عَلَيَّ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ جَلًّا جَلَالَهُ» (هنگامی که قائم آل محمد قیام کند، خیمه‌هایی برپا کند و قرآن را به ترتیبی که فرود آمده به مردم بیاموزد).
نکته تمدنی بسیار مهم:

- ارتباط معنادار بین مقوله تلاوت و حکومت جهانی مهدوی (عج): توقع و خواست حکومت مهدوی (عج) از جامعه در زمان ظهور، لزوم یادگیری قرآن است که یادگیری تلاوت و قرائت از باب مقدمیت بر دیگر یادگیری‌های قرآنی

مقدم است؛ به همین دلیل برپایی خیمه‌های آموزش و تعلیم قرآن در همه ابعاد مانند تلاوت و قرائت، از اولین اقدامات آغاز ظهور است.

۲-۳ ماهیت و ویژگی‌های تمدنی تلاوت در کلام و سیره امام خمینی (ره)

۱-۲-۳ انگیزه بعثت نزول وحی است و نزول قرآن است و انگیزه تلاوت قرآن بر بشر این است که تزکیه پیدا بکنند و نفوس مصفا بشوند از این ظلماتی که در آنها موجود است. «(صحیفه امام، ج ۱۴، ص ۳۸۸)

۲-۳-۲ در قرآن کریم، این سرچشمه فیض الهی تدبر کن، هرچند صرف خواندن آن که نامه محبوب است به شنونده محبوب، آثاری دلپذیر دارد (صحیفه امام، ج ۱۸ ص ۴۴۶ و ۴۴۷).

۳-۳-۲ فرزندم با قرآن، این بزرگ کتاب معرفت آشنا شو، اگرچه با قرائت آن و راهی از آن به سوی محبوب باز کن، و تصور نکن که قرائت بدون معرفت اثری ندارد که این وسوسه شیطان است. آخر، این کتاب از طرف محبوب است برای تو و برای همه کس و نامه محبوب، محبوب است، اگرچه عاشق و محب مفاد آن را نداند و با این انگیزه، حب محبوب که کمال مطلوب است به سراغت آید و شاید دست گیرد. «(قرآن کتاب هدایت، شماره ۱۲۴)

۴-۳-۲ امام بعد از نماز شب قرآن می‌خواندند تا هنگام نماز صبح، پس از نماز صبح، نیز قرآن می‌خواندند. ایشان در هر فرصتی که بین کارها فراغت داشتند بین کار، قرآن قرائت می‌کردند و روزانه هشت مرتبه قرآن می‌خواندند. امام ماهی یک مرتبه قرآن را تمام می‌کردند. (برداشت‌هایی از سیره امام خمینی، به نقل از یکی از اعضای دفتر امام، ج ۳ ص ۴)

۵-۳-۲ تلاوت قرآن حضرت امام تا لحظات آخر (همان منبع)

نکات:

- اهتمام حضرت امام به عنوان بنیانگذار جمهوری اسلامی و احیاگر تمدن اسلامی به مسئله تلاوت نشان از ارزش بالای تمدنی آن دارد. به عبارت دیگر تأثیرگذاری عنصر تمدنی قرائت بر هادیان تمدنی حکایت از ارزش تمدنی بالای تلاوت دارد.

- ارتباط تلاوت و سبک زندگی در سیره امام.

- موضوعیت داشتن مطلق تلاوت بدون قید همراهی فهم آیات.

- از مهمترین اعمال در حساس ترین شرایط زندگی در اواخر عمر شریفشان روی تخت بیمارستان.

۲-۴ اهمیت تمدنی تلاوت در کلام و سیره رهبر معظم انقلاب

۲-۴-۱ مسئله تلاوت قرآن که ما این قدر به آن اهمیت می‌دهیم، صرفاً مایه سرگرمی و هنرنمایی نیست، بلکه وسیله‌ای برای دست یافتن به فضای قرآنی در کل جامعه است.

۰۶/۰۸/۱۳۸۲ بیانات در دیدار جمعی از قاریان قرآن

۲-۴-۲ یکی از مسائل تلاوت، مسئله موسیقی تلاوت و نغمه‌های صحیح تلاوت است، که اینها را بایستی صحیح خوانند. ۲۵/۰۷/۱۳۸۳

شما قراء محترم باید آداب تلاوت مجلسی را فرا بگیرید. فرض کنید عده‌یی از این مردم و مسلمین حزب‌الله در جایی نشسته‌اند و از شما دعوت کرده‌اند که برایشان قرآن بخوانید. دأب و فکر من این است و می‌خواهم در جامعه‌ی ما کاری بشود که برای قراء قرآن منبر بگذاریم و همچنان که الان وعاظ منبر می‌روند، قاریان قرآن هم منبر بروند و مثلاً نیم ساعت قرآن بخوانند و مردم آن زلال کلام الهی را مستقیم از او بشنوند و دل‌هایشان بلرزد و اشک بریزند و موعظه بشوند و بلند شوند و بروند؛ ولی ما حالا قرآن کریم را فقط مقدمه سخنرانی قرار داده‌ایم.

۲۲/۰۱/۱۳۷۰ بیانات در دیدار جمعی از قاریان قرآن

۲-۴-۳ من بارها گفته‌ام، باز هم می‌گوییم: ما تلاوت برجسته قرآن را در این کشور دنبال می‌کنیم، برای این که انس با قرآن و تلاوت قرآن در بین مردم عمومیت پیدا کند. عزیزان من! باید با قرآن انس پیدا کنید.

از بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار قاریان قرآن کریم، ۱۴/۷/۱۳۸۴

۲-۴-۴ سیره‌های فردی، تبلیغی و حکومتی:

- برگزاری جلسات قرآن قبل از انقلاب

- برگزاری جلسات قرآن کریم و دیدار با جامعه قرآنی از ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی در زمان ریاست جمهوری و در زمان رهبری که محتوای این جلسات تأمین کننده راهبردهای قرآنی و تمدنی در عرصه‌های مختلف من جمله مقوله تلاوت بوده است.

- تأسیس رادیو قرآن و رادیو تلاوت

- تأسیس شورای عالی قرآن و مرکز طبع و نشر قرآن کریم.

- مقید به تلاوت روزانه قرآن کریم و ختم قرآن (به نقل از نزدیکان ایشان)

این موارد بخشی اندک از گفتار، سیره و اقدامات مقام معظم رهبری بود در موضوع تلاوت.

نکات تمدنی:

- بهره‌برداری از ویژگی تمدن‌سازی قرائت در بساخت تمدن نوین اسلامی به این دلیل که تلاوت عنصری است تمدن‌ساز و ارتباط مستقیمی با سازندگی انسان موحد به عنوان محور تمدن نوین اسلامی دارد.

- توسعه کمی و کیفی در امر تلاوت مورد تأکید ایشان است.

- صرف تلاوت جایگاه تمدنی داشته و موضوعیت دارد؛ اگرچه باید در مسیر تحول و تکامل قرار گیرد که همان در آمیختگی با مفاهیم است و مقدمه شدن برای انس با قرآن کریم.

حال که ثابت شد مقوله قرائت از نظر رهبر معظم انقلاب عنصری است تمدن‌ساز، اینک به بررسی نقاط تلاقی بیانیه گام دوم و مقوله قرائت می‌پردازیم و مسائل تمدنی مربوط به قرائت و قواعدی را که در چشم‌اندازنگاری قرائت با الهام از بیانیه دوم استفاده می‌شود فهرست می‌کنیم.

● مؤلفه‌ها و قواعد تمدن‌سازی و چشم‌اندازنگاری قرائت با الهام از بیانیه گام دوم

- گام دوم و نه انقلاب دوم به معنای حفظ ارزشهای تمدنی قرائت در گام اول و تلاش جهت ارتقا و تلاش و تعالی آن در گام دوم

- جوانان کنشگران محوری چشم‌انداز تمدن نوین اسلامی هستند.

- نقش عنصر تمدن‌ساز قرائت در نظام سازی و تمدن‌سازی

- برقراری نقاط تلاقی مؤثر بین قرائت و عناصر تمدنی توصیه شده در بیانیه شامل علم، معنویت و اخلاق، فرهنگ، عدالت، سبک زندگی، فناوری، فضای مجازی و اقتصاد.

- انقلاب اسلامی نیروی جوانی روحیه جهادی و انقلابی از مهمترین عوامل پیش‌برنده و شتاب‌دهنده جریان قرائت در تمدن‌سازی و چشم‌اندازنگاری آن.

- همه آحاد جامعه با محوریت جوانان باید از کنشگران عرصه تمدنی قرائت باشند.

- توجه به عنصر علم و فناوری به عنوان موتورهای پیش‌رانی مقوله و عنصری تمدنی مانند قرائت.

- همه نهادها و مسئولین و نخبگان و فرهیختگان از پیش‌رانان عرصه تمدنی و چشم‌انداز تمدنی قرائت‌اند.

- جمله ما می‌توانیم برای عبور از موانع و عوامل کندکننده جریان قرائت مورد تأکید است.

- ترسیمی واقع‌بینانه از آینده و نگارش وضعیتی ایده‌آل برای آینده، آن هم در شرایطی که بتوان آن را انجام داد و امید به انجام آن وجود داشته باشد.

- موارد دیگری نیز در ضمن مباحث قبلی طرح شده و در ادامه نیز طرح خواهد شد.

۵-۲ ماهیت و ویژگیهای تمدنی تلاوت از منظر مکتب سلیمانی

● سخنرانی سردار دلها شهید سلیمانی در یک محفل قرآنی درباره اهمیت و جایگاه قرائت و تلاوت:

این موضوع فلسفه‌ای دارد، موضوع فعالیت‌های قرآنی. شاید در فضای امروز که عالم شیعه در حال یک نهضت و یک رستاخیز جدید است و به همراه خودش یک رستاخیز اسلامی بزرگتری و موج وسیعتری را ایجاد کرده است و در این وضعیت آن چیزی که می‌تواند این اتهام تاریخی را، اتهام ناجوانمردانه تاریخی را از شیعه بزدايد و حقیقت شیعه را نمایان کند، آن چیزی است که مربوط به قرآن از یک مرکزیت شیعه است که در عالم منتشر می‌شود، حالا این چه چاپ قرآن باشد، چه حفظ قرآن باشد، چه قرائت قرآن. وقتی شما در یک مجمع بین‌المللی قرار می‌گیرید، صدای شما، صوت شما در حالی که همه می‌دانند شما یک جوان شیعه هستید، نفر اولید در یک مورد قرآنی و در جایگاه ممتازی هستید و جایگاه ممتازی دارید، این خیلی تأثیر بالا و بزرگی در زدودن آن اتهام‌های تاریخی که مثل یک غباری در جلوی دیدگان مسلمانها نقش بسته و جا گرفته است، دارد و تأثیرگذار است. حالا یک کشور شیعه اگر ۱۰ میلیون ۱۵ میلیون کمتر یا بیشتر حافظ قرآن داشته باشد اصلاً این چه عظمتی ایجاد می‌کند. ما باید به

عنوان یک تعصب و هدف بزرگ و یک هدف انقلابی آن را دنبال کنیم. امروز این نشانه‌گذاری مقام معظم رهبری فقط یک چهارچوب دینی ندارد، بلکه یک وظیفه انقلابی دارد؛ و چه زیباست مسئولین ما، مدیران ما، کسانی که جایگاه‌های ما را کسب می‌کنند، اینها اگر حافظ قرآن باشند و قاری قرآن باشند چه زیبایی می‌توانند در سراسر دنیا و چه عطری می‌توانند در سرتاسر دنیا از این جمهوری اسلامی منتشر کنند؛ همان طوری که مسئله تفسیر قرآن هم امروز به فراگیری و فراوانی بالایی در کشور ما رسیده است و الحمدلله ایران سرآمد است در تفاسیر موضوعی جدید تخصصی مبنایی در بحث قرآن و امروز خیلی جاها به عنوان یک مرجع اساسی مورد توجه است. تبدیل شدن ایران به عنوان یک حوزه علمی قرآنی فراگیر، این خیلی مسئله اساسی است، لذا ما به عنوان یک وظیفه شیعی به عنوان دفاع از تشیع به عنوان زدودن این اتهام غیر صحیح از چهره شیعه در بحث تحریف قرآن و مباحث دیگر هر چه بحث قرآنی را توسعه بدهیم ارزشمند است. از برگزار کنندگان این محفل قرآنی تشکر می‌کنم به ویژه از روحانی وقاری محترمی که به تعبیر مقام معظم رهبری هم روحانی هستند و هم قرآن را با قرائت زیبا و صحیح می‌خوانند. از دعوت شما و حضور در میان جمع شما خداوند را صمیمانه سپاسگزارم و صمیمانه از شما تشکر می‌کنم و دست تک‌تک شما را می‌بوسم. خدا می‌داند ما در بیرون در خارج از کشور وقتی این جوان‌های قاری را می‌آورند در یک کشوری مثل آنکه ما چند وقت، به بوسنی و کشورهای مختلف قراء ایرانی را اعزام کردیم نه برای مسابقه بلکه برای اینکه در مساجد بخوانند، خصوصاً این قاری‌های خردسال، ما بال درمی‌آوردیم و احساس افتخار می‌کردیم. به اندازه ۲۰ سال، حالا بگویم ۱۰ سال و یا ۵ سال تلاش شبانه‌روزی ما، هزینه کرد فرهنگی ما، این کار ارزش داشت و اثر جدی و بالایی گذاشت. لذا این کار را نباید دست‌کم گرفت این کار را به عنوان یک کار انقلابی و یک وظیفه دینی باید توسعه داد.

سیره عملی

- مأنوس بودن ایشان به تلاوت قرآن تا این حد که از آخرین اعمالی که تا لحظه آخر انجام داده‌اند تلاوت قرآن بوده است. (به نقل از نزدیکان و همراهان)

نکات تمدنی:

- نگاه سردار شهید سلیمانی به مسئله قرائت قرآن یک نگاه تمدنی و افتخار آفرین و غرور آفرین برای ایران در سطح بین‌الملل است.

- تأکید و آرزوی ایشان، رسیدن قرائت قرآن در ج.ا.ا به جایگاه غرورآفرینی تمدنی و زنگارزدایی و اتهام‌زدایی از چهره شیعه به عنوان یک هدف تمدنی در تمدن نوین اسلامی ایرانی است.

- روحیه جهادی و انقلابی از عناصر لازم در ترویج تلاوت

این نکات در نگارش وضعیت مطلوب و چشم‌انداز قرائت قرآن باید به عنوان نکات مورد تأکید مکتب سلیمانی مورد توجه قرار گیرد.

۲-۶ ماهیت و ویژگی‌های تمدنی قرائت از نگاه تاریخ و تجربه‌نگاری‌ها و مستندات مربوط

۲-۶-۱ تاریخ، زمان پیدایش قرائت را، چه در بعد علمی و چه هنری، صدر اسلام و آغاز بعثت پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و شروع تمدن‌سازی اسلامی ثبت نموده است.

۲-۶-۲ دانشمندان ایرانی سهم بسزایی در شکل‌گیری، تولید و وضع علم قرائت و علوم تابعه آن مانند تجوید، نحو، صرف، وقف و ابتدا و... داشته‌اند. همچنین پرچم علمی قرائت و محافظت از آن و گسترش آن تا دهه‌ها بعد از آغاز اسلام به دست دانشمندان ایرانی بوده است. لحاظ این مسئله در این بخش برای ترسیم جایگاهی قابل دستیابی در مرحله چشم‌اندازنگاری بسیار مهم است، چراکه سرآمدی ایران در علم قرائت و پرچمداری آن در تاریخ اتفاق افتاده است. بنابراین رسیدن مجدد به آن جایگاه قابل دستیابی است (افزایش انگیزه و امید ملی و کمک به شعار ما می‌توانیم در تمدن‌سازی، همگی از موارد تأکیدی بیانیه گام دوم‌اند).

۲-۶-۳ تاریخ، زمان احیا و جهش جریان قرائت در ایران را، پیروزی انقلاب اسلامی ثبت نموده است. جریان قرائت در تمام ابعاد علمی، هنری، کمی، کیفی، تبلیغی، رسانه‌ای و... به برکت پیروزی انقلاب اسلامی آغاز شده است و در مسیر تمدن‌سازی نوین اسلامی پرشتاب به پیش می‌رود.

۲-۶-۴ نفیس قرائت و تلاوت عنصری است تمدن‌ساز و نقش‌آفرین در برساخت ارکان تمدنی همچون انسان که انسان موحد متعالی، محور تمدن اسلامی است و تأثیرگذار در برساخت و تولید علم، فرهنگ، هنر و غیره. علاوه بر اینکه تلاوت، در تولید و ساخت عوامل و عناصر پیرامونی تأثیرگذار است، پیشرفت‌زا نیز هست. پیشرفت‌زا نسبت به عناصر و عوامل تمدنی پیرامون خود.

۵-۶-۲ قرائت علاوه بر پیشرفت زایی، پیشرفت پذیر هم هست و در اتصال به عوامل پیش‌رونده تمدنی مانند علم، هنر عوامل جهشی مانند انقلاب اسلامی، فناوری‌ها، رسانه و غیره حرکت پیش‌رونده خود را افزایش می‌دهد. بنابراین می‌توان پیش‌بینی کرد که قرائت به ازای پیشرفت عوامل پیش‌رونده و جهشی پیرامونی در آینده به وضعیت پیشرفته‌تری خواهد رسید. همچنین می‌توان پیش‌بینی کرد در صورت بروز و ظهور عوامل پیش‌رونده جدیدی در آینده، جریان قرائت به نسبت شرایط همزیستی و همراهی و پیشرفت‌پذیری از محیط، پیشرفت بسیار قابل توجهی پیدا کند تا اینکه حتی پدیده‌ها و انواع جدیدی از قرائت در هر دو بعد علمی و هنری را شاهد باشیم.

از بررسی تجربه‌نگاریها، بررسیهای میدانی و پژوهشهایی که با موضوع تأثیرات تلاوت انجام شده‌اند نیز به چند ویژگی تلاوت دست می‌یابیم:

۶-۶-۲ نفس تلاوت برفطرت انسانها تأثیرگذار است و آنها را به پذیرش حقایق اسلام می‌رساند. اوج این مسئله تحت تأثیر قرار گرفتن غیرمسلمانان از شنیدن صرف تلاوت بدون درکی از معنا بوده است که منجر به گرایش به اسلام و قبول آن شده است.

۷-۶-۲ تلاوت، عنصر وحدت بین همه مذاهب، فرقه‌ها و مکاتب اسلامی است که تجربه‌نگاری‌ها و شواهد عینی و میدانی نشان از آن می‌دهد.

۸-۶-۲ تلاوت در بعد تأمین سلامت روان و پیشگیری از آسیبهای اجتماعی نقش مهمی دارد (براساس نتایج پژوهشها).

نکته مهم:

در پایان این بخش لازم است این نکته ذکر شود که یکی از اهداف این بخش، جای دادن اهمیت و تأثیر شگفت‌انگیز قرائت و تلاوت است در ذهن همه مسئولان، کنشگران، عوامل و پیشرانان، چون در آینده خواهیم گفت یکی از عوامل کندکننده جریان قرائت و تلاوت، عدم اطلاع و اعتقاد برخی مسئولان و پیشرانان حتی پیشرانان علمی، فرهنگی و قرآنی است نسبت به ارزش ذاتی و جایگاه تمدنی و اهمیت فوق‌العاده آن در انسان‌سازی، تعالی سبک زندگی، نظام‌سازی و تمدن‌سازی.

۳ مفهوم‌شناسی محیط پیرامونی قرائت

شامل عوامل و عناصر مؤثر پیرامونی

در بخش قبل مرحله اول آینده‌پژوهی را که عبارت بود از ماهیت‌شناسی و ظرفیت‌شناسی تمدنی قرائت انجام دادیم. در این بخش مرحله دوم آینده‌پژوهی را درباره قرائت انجام می‌دهیم. در این بخش کلیه عوامل و عناصری که به گونه‌ای در جریان قرائت و برعکس تلاوت و قرائت، تأثیرگذار، تأثیرپذیر، جهت‌دهنده و... هستند بررسی و فهرست می‌شوند تا در مراحل بعدی، ارتباط آنها با مقوله قرائت در وضعیت روندی گذشته تا حال و وضعیت ایده‌آل آینده مورد بررسی قرار گیرد. همچنین با بررسی منابع تمدنی به ویژه بیانیه گام دوم، عوامل و عناصری که لازم است در فهرست قرار بگیرند و یا در آینده در محیط زیست و رشد قرائت قرار خواهند گرفت به فهرست اضافه می‌شوند.

۳/ فهرست عوامل و عناصر پیرامونی مقوله قرائت و جریان قرائت:

۳-۱ عناصر تمدنی پیرامونی: شامل علم، اخلاق و معنویت، عدالت، فرهنگ، هنر، رسانه، فضای مجازی، سبک زندگی، اقتصاد و فناوری.

۳-۲ موتورها و ابزارهای پیشران: به تعبیر بیانیه گام دوم دو عنصر علم و فناوری موتورهای پیشران هستند.

۳-۳ عوامل هدایت‌کننده تمدنی (هادیان تمدنی): قرآن کریم، روایات معصومین علیهم‌السلام، کلام و سیره امام خمینی (ره)، کلام و سیره رهبر معظم انقلاب به ویژه بیانیه گام دوم و مکتب سلیمانی.

۳-۴ کنشگران جریان قرائت: اساتید و کارشناسان، معلمان عرصه قرائت، تجوید و مهارت‌ها و علوم مرتبط با قرائت، مقریان، قاریان، داوران، متسابقین، علاقه‌مندان، طرفداران، بینندگان و شنوندگان و مخاطبان برنامه‌های حوزه قرائت و تلاوت.

۳-۵ پیشرانان: حوزه علمیه، دانشگاه، شورای عالی قرآن، مرکز طبع و نشر، رسانه ملی، کمیسیون پژوهش شورای توسعه، کمیسیون آموزش عمومی شورای توسعه، کمیسیون تبلیغ و ترویج شورای توسعه با تمام کارگروه‌های مرتبط، وزارتخانه‌های فرهنگ و ارشاد اسلامی، علوم، آموزش و پرورش، بهداشت و علوم پزشکی، پژوهشکده‌ها، مراکز

علمی و تحقیقاتی مرتبط با علوم قرائت و علوم تابعه، مراکز و نهادهای مرتبط با عرصه هنر، رسانه، فناوری و فضای مجازی.

۳-۶ عوامل جهش دهنده جریان قرائت: تأکیدات رهبر معظم انقلاب به صورت سالانه در اختتامیه مسابقات بین‌المللی و در ابتدای ماه مبارک رمضان، مسابقات قرائت قرآن کریم در سطوح و انواع مختلف، طرح‌های فراگیر رسانه‌ای و مشارکت نهادهای مرتبط در حوزه قرائت و تلاوت.

۳-۷ عناصر تقویت‌کننده: عنصر جوانی، روحیه جهادی، روحیه امید و روحیه انقلابی.

۳-۸ عناصر تشویق‌کننده و انگیزشی: مسابقات، جوایز مسابقات، دعوت‌ها به محافل و برنامه‌ها، درآمدهای اشتغال‌زایی، موقعیت اجتماعی، تسهیلات علمی، مالی و سهمیه‌ای.

۳-۹ مسیرمنتج به اهداف تمدنی و غایی: مسیر تمدن نوین اسلامی و حکومت جهانی حضرت مهدی علیه‌السلام.

۳-۱۰ عناصر غلبه، حتمی‌کننده آینده و قطعی‌کننده موفقیت: این عناصر، قطعی‌کننده تحقق وضعیت مطلوب در آینده هستند. در واقع این عناصر، صفات و ویژگی‌هایی هستند که به شرط اتصاف انسانهای خواهان موفقیت قطعی به آنها، وضعیت مطلوب محتمل‌الوقوع و مرجح‌الوقوعشان در آینده تبدیل به وضعیت مطلوب قطعی‌الوقوع می‌شود. به عبارت دیگر این عناصر، ضامن موفقیت حتمی در رسیدن به آفاق تمدنی و اهداف چشم‌اندازی هستند که عبارت‌اند از: ایمان، صفات حزب‌الله، جهاد و تقوا، یاری کردن دین خدا و عمل صالح از جمله هدایت‌های راهبردی قرآن، معرفی این عناصر در قالب وعده‌های قطعی تخلف‌ناپذیر است.

توصیه می‌شود که چشم‌اندازنگاران و آینده‌نگاران و آینده‌پژوهان، از هدایت قرآنی مذکور در فرایند چشم‌اندازنگاری و آینده‌پژوهی بهره ببرند.

عناصر غلبه:

- ایمان: براساس آیه ۱۳۹ سوره آل عمران: **وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ**

این عنصر، برگرفته از تأکیدات مکرر رهبر معظم انقلاب نیز هست. ایشان با استناد به آیه شریفه ۱۳۹ آل عمران: **وَكَا تَهِنُوا وَكَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ** بیان داشته‌اند:

آنچه آینده دارد، آن اسلام است، آن قرآن است، آن شما جوانهای مؤمن هستید؛ آنکه آینده دارد شما جوانان مؤمن هستید. الان می‌خوانند که «وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا»؛ (۱) چه کسی از خدا راستگوتر است؟ چه کسی از خدا به

آینده عالم‌تر است؟ و خدای متعال این را فرموده است که آینده متعلق است به مؤمنین، ۰۶/۰۳/۱۳۹۶

بیانات در محفل انس با قرآن کریم

- صفات حزب الله (اطاعت از خدا و هادیان الهی، ایمان به خدا و روز قیامت و تبری از دشمنان خدا): براساس دو آیه بیان کننده صفات حزب الله، آیه ۵۶ سوره مائده: وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ و آیه ۲۲ سوره مجادله

لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ ... أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

- روحیه جهادی، براساس آیه ۶۹ سوره عنکبوت: وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا
- تقوی، براساس آیه ۸۳ سوره قصص: وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ و آیه ۱۳۲ سوره طه: وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَى
- یاری کردن دین خدا: براساس آیه ۴۰ سوره حج: وَكَيْنَصْرَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ
- عمل صالح (پیوست آن به ایمان): براساس دو آیه:

آیه ۵۵ سوره نور: وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ
و آیه ۱۰۵ سوره انبیاء: وَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ

البته در گفتارهای هدایتی و تمدنی رهبرانقلاب و بیانیه گام دوم، علاوه بر عنصر ایمان که ذکر شد، به عناصر غلبه بعدی هم با واژه‌هایی چون روحیه جهادی، روحیه انقلابی و حزب الهی، امید و ایمان به وعده‌های الهی، اطاعت از دستورهای خداوند و هادیان الهی و نصرت و یاری دین الهی اشاره و توصیه شده است.

۱۱-۳ عناصر مجموعه‌ای: خانواده‌ها، صنوف، اقشار مختلف اجتماعی، مجموعه‌های انسانی در تقسیم‌بندی‌های جغرافیایی شامل اهالی استانها شهرها شهرستان‌ها روستاها و غیره

۱۲-۳ عوامل بازدارنده و یا کندکننده جریان قرائت و تلاوت:

- تفکر و پیش فرض تفسیر بسندگی در کند کردن جریان علمی قرائت
- تفکر و پیش فرض مفاهیم بسندگی در کند کردن جریان قرائت هنری

- تفکر و پیش فرض قرائت هنری بسندگی در کند کردن جریان قرائت معنا محور
  - تفکر و پیش فرض مداحی بسندگی و اعتقاد به اینکه قرائت هنری یا حتی تجویدی از مظاهر برادران غیرشيعه است. این تفکر، کندکننده جدی جریان قرائت و مجهز شدن مبلغین علوم دینی و ائمه جماعت به قرائت علمی و هنری و تجویدی است این آسیب به اندازه‌ای است که در وضعیت کنونی، برادران عرب‌زبان حتی شیعه، قرائت ائمه جماعات را صحیح نمی‌دانند و در نمازهای جماعت ایرانی شرکت نمی‌کنند.
  - امید است با پذیرش اهمیت تلاوت و غرورآفرینی و عزت‌آفرینی ملی و بین‌المللی تلاوت از سوی پیشرانان این عرصه، اتفاق‌های بسیار خوبی در این عرصه رقم بخورد.
  - نگاه حداقلی به مقوله علم قرائت و قرائت هنری که کندکننده جریان سرآمدی و عزت ملی و بین‌المللی در عرصه علم قرائت و قرائت هنری است.
  - ضعف برخی از پیشرانان علمی کشور در تأسیس رشته تخصصی علم قرائت در دانشگاه و حوزه.
  - افراط در نظارت و ممیزی که مانع جذب و باعث دلزدگی کنشگران می‌شود.
- نکته مهم:

از آنجا که مقوله قرائت ذاتاً پیش‌رونده و تکامل‌گراست چنانچه موانع و عوامل کندکننده از سر راه جریان قرائت برداشته شوند رشدیافتگی و کمال‌یافتگی برای مقوله قرائت کاملاً قابل پیش‌بینی است

۴- مفهوم‌شناسی وضعیت روندی قرائت

در این بخش، وضعیت روندی قرائت یعنی نحوه ارتباط و اتصال قرائت (با هر دو معنای علمی و هنری آن) با هر یک از عوامل و عناصر پیرامونی، از زمان گذشته و در طول ۴۰ سال اول انقلاب اسلامی تا زمان حاضر بدین شرح بررسی و فهرست‌نگاری می‌شوند:

یک جدول ماتریسی از ضرب هر دو نوع علمی و هنری تلاوت در همه مجموعه عوامل و عناصر پیرامونی ترسیم می‌شود و ستونی نیز به عنوان شرح وضعیتها در جدول اضافه می‌شود و... که تفصیل همه آن از حوصله این مقاله خارج است.

پس منظور از وضعیت روندی به صورت اختصار، توصیفی است از نتیجه رابطه روندی و خطی بین قرائت و تک تک عوامل و عناصر پیرامونی است از گذشته تا حال که عبارت‌اند از:

- وضعیت دارای دستاورد تولید تأسیس اقدام و اقدامات مربوطه

- وضعیت دارای توسعه یافتگی کمی و کیفی

- وضعیت دارای فراگیری جغرافیایی و جمعیتی

- وضعیت فعال و دارای سرعت

- وضعیت تراز و تعالی یافته

- وضعیت سرآمدی و غرور آفرینی

- وضعیت اقتدار

البته استناد گزاره‌های شرح وضعیتهای روندی، به مسلمات تاریخ قرائت، در چهل سال اول انقلاب اسلامی صورت می‌گیرد آن مقدار که همگان به آن اتفاق نظر دارند. در ادامه، همراه با فهرست کردن وضعیتهای روندی، فهرستی از نیازهای مرتبط با هر وضعیت روندی نیز طرح می‌شود.

۴- وضعیتهای روندی

۴-۱ وضعیتهای دارای دستاورد شامل: تأسیس، تولید، اقدام و فعالیت

- تأسیس شورای عالی قرآن

- تأسیس مرکز قرآنی اوقاف

- تأسیس رادیو قرآن، رادیو تلاوت و شبکه قرآن و معارف سیما

- تأسیس مرکز طبع و نشر قرآن کریم

- تأسیس شورای توسعه فرهنگ قرآنی و حوزه مربوط به قرائت مانند کمیسیون پژوهش کمیسیون آموزش

عمومی کمیسیون تبلیغ و ترویج

- تأسیس دارالقرآن سازمان تبلیغات

- تأسیس مراکز، مؤسسات و نهادهای قرآنی مرتبط با حوزه قرائت قرآن کریم

- تأسیس آرشیو جامع تلاوت در رسانه ملی
  - ایجاد و تأسیس سایتها و فضاهاى مجازى مربوط به قرائت قرآن کریم
  - تولید تلاوت ترتیل، تحقیق، استودیویى، مجلسى و تحلیل تلاوت و سایر برنامه‌هاىی که به حوزه قرائت مربوط مى‌شود در رسانه ملی و سایر نهادهای تولیدکننده محصولات مرتبط با حوزه قرائت قرآن
  - تولید مکتوبات مربوط به قرائت قرآن کریم شامل کتب درسى مدارس و دانشگاه‌ها و کتب آموزش تجوید و روخوانى و علم قرائت و علوم مرتبط، مجلات و فصلنامه‌ها و مقالات پیرامون تلاوت و قرائت
  - برگزاری مسابقات قرائت قرآن کریم در ابعاد و سطوح مختلف
  - برگزاری همایشها و نشستها با موضوع قرائت
  - برگزاری نمایشگاه‌هاى قرآن کریم و اختصاص بخش‌هاىی به مقوله قرائت
  - برگزاری دوره‌ها و کلاسهاى تربیتى و آموزشى و ارتقای حوزه قرائت از روخوانى گرفته تا دوره اقرار
  - سیاستگذارىهاى حوزه قرائت و تدوین آیین‌نامه‌ها و دستورالعملها
- نیازها و مواردی که وضعیت دستاوردی در آنها باید ایجاد یا تقویت شود:
- تأسیس رشته تخصصی قرائت در دانشگاه و حوزه
  - تأسیس مدارس قرائت برای دورخیز مناسب جهت تقویت قراء و اساتید آینده
  - تأسیس شبکه تلویزیونی تلاوت
  - تدوین سند جامع تلاوت

۲-۴ وضعیت فعال

- وضعیت فعال بیشتر در اتصال بین عنصر قرائت با عناصرى مانند علم، هنر رسانه، فضای مجازى، فناوری و عوامل پیرامونى، شامل کنشگران و پیشرانان مربوطه مشاهده شده است.
- وضعیت فعال بین عنصر قرائت با عنصر اقتصاد کمابیش برقرار بوده است از جمله در کسب درآمد از طریق آموزش قرائت، داوری قرائت، مدیریتهای مربوط به حوزه قرائت، فعالیت تبلیغی و مجازى در حوزه قرائت

- وضعیت فعال معنادار و سیستمی بین قرائت، علم و پیشرانان اصلی آن یعنی حوزه و دانشگاه با وضعیت مطلوب فاصله دارد.

- وضعیت بین قرائت و سبک زندگی و پیشرانان اصلی آن یعنی سازمان تبلیغات، رسانه ملی و نهادهای دیگر با وضعیت مطلوب فاصله دارد؛ اگرچه به صورت حرکت خودجوش خود کنشگران به صورت جمعی درمساجد و بقاع متبرکه، حسینیه ها، جلسات خانگی و محل کار و فعالیت، در قالب طرح تلاوت نوربا تلاوت یک صفحه از قرآن کریم و جلسات تلاوت و چه به صورت فردی وضعیت روندی فعال مشاهده شده است.

- وضعیت فعال بین مقوله قرائت و معنویت و اخلاق و عدالت و پیشرانان اصلی آن به جز حرکت خود جوش کنشگران وضعیت فعالی مشاهده نمی شود.

نیازها

- فعال شدن وضعیت بین قرائت و عناصری که ذکر شدند.

- فعال شدن وضعیت قرائت با زیرشاخه های عناصری چون علم مانند علم بلاغت، علم تفسیر، علم سواد رسانه ای، علوم شناختی

فعال شدن وضیت تلاوت با عنصر فناوریهای جدید در ضبط صدا و تصویر و سایر زیرشاخه ها. به این بحث در مرحله بعد یعنی ترسیم وضعیت مطلوب مجدداً خواهیم پرداخت.

۳-۴ و ۴-۴ وضعیت توسعه کیفی و کمی

- این وضعیت بین مقوله قرائت و عناصری که با آنها وضعیت فعال دارد مشاهده می شود.

- توسعه کیفی حاصل از ارتباط مؤثر بین مقوله قرائت، علم، هنر، رسانه و پیشرانان توسعه کیفی قرائت قرآن شامل شورای عالی قرآن مرکز طبع و نشر وزارت فرهنگ و ارشاد سازمان دارالقرآن الکریم سازمان اوقاف رسانه ملی و حرکت خودجوش کنشگران قراء و اساتید و معلمان به نحو قابل قبولی مشاهده می شود. همچنین توسعه کمی حاصل از ارتباط مؤثر بین عنصر قرائت، علم، هنر، رسانه و پیشرانان توسعه کمی شامل وزارتخانه های آموزش و پرورش، علوم، بهداشت، فرهنگ و ارشاد اسلامی، رسانه ملی، سازمان اوقاف، سازمان دارالقران الکریم و نهادها و مؤسسات مربوطه به طور قابل قبولی مشاهده می شود.

نیازها

هنوز با حد توسعه کمی و کیفی مد نظر رهبر معظم انقلاب فاصله داریم ایشان فرموده‌اند همه باسوادان کشور باید قادر بر قرائت ساده قرآن باشند و حداقل باید ۲ میلیون تا ۳ میلیون نفر قادر بر قرائت همراه با رعایت مسائل تجوید داشته باشیم. همچنین همواره بر تلاوت همراه با درک معنا و مفاهیم توصیه فرمودند.

۴-۵ وضعیت فراگیر جغرافیایی و جمعیتی

در بررسی وضعیت‌های روندی قرائت باعوامل و عناصر پیرامونی، بیشتر توسعه کمی و کیفی و ارائه آمار در این زمینه مشاهده می‌شود که در جای خود بسیار خوب است اما کافی نیست و لازم است وضعیت فراگیری آن نیز بررسی شود، چون بسیار اتفاق می‌افتد که در مقوله‌ای با وضعیت توسعه کمی و کیفی به وضعیت خوبی رسیده ایم اما به جهت عدم فراگیری آن به صورت جغرافیایی در سرتاسر کشور و به صورت جمعیتی در همه آحاد جامعه، وضعیتی مطلوب با مقوله عدالت در توزیع امکانات و بهره‌مندی‌ها مربوط به آن مقوله و محرومیت‌زدایی از مناطق کم‌برخوردار و محروم انجام نشده است. در وضعیت روندی فراگیری مقوله قرائت، اگرچه پیشرانانی مانند رسانه، آموزش و پرورش، سازمان دارالقرآن و بسیاری از مؤسسات و نهادها سعی و تلاش بسیار خوبی در فراگیری قرائت در سرتاسر کشور و همه آحاد و اقشار کشور داشته‌اند اما در فاصله زیادی با حد قابل قبول از فراگیری قرائت نسبت به استانها و شهرها و روستاهای کم‌برخوردار و محروم چه در بعد آموزش و چه در بعد وجود نیروهای انسانی مرتبط و کنشگران عرصه قرائت قرار داریم.

۴-۶ وضعیت غرورآفرینی ملی و بین‌المللی

- کسب رتبه‌های برتر توسط قراء ایرانی در مسابقات بین‌المللی ایران، مالزی و سایر کشورها
- محافل باشکوه چند هزار نفری ترتیل همه روزه در ماه مبارک رمضان در همه مراکز استانها و شهرهای کشور
- غرورآفرینی قراء ایرانی در محافل و مساجد خارج از کشور
- وجود موارد غرورآفرینی چون رادیو قرآن، رادیو تلاوت، رادیو ترتیل، شبکه قرآن و معارف سیما، بانک جامع تلاوت که یکی از بزرگترین آرشیوهای تلاوت در جهان اسلام است.

نیازها:

-رفع فاصله‌ها در زمینه قرائت علمی و تربیت نیروی علمی و استاد قرائت و تولید کتاب و پژوهشها در زمینه علم قرائت و علوم تابعه (راه برای رسیدن به وضعیت غرورآفرین ملی و بین‌المللی هموار و دست‌یافتنی است).

۴-۷ وضعیت سرآمدی، مرجعیت و مرکز ثقل بین‌المللی در حوزه قرائت

- مقوله قرائت در همه زمینه‌های علمی، هنری، رسانه‌های مجازی و غیره قابلیت رسیدن به این وضعیت را دارد که در قسمت آینده‌نگاری به آن خواهیم پرداخت.

۴-۸ وضعیت تراز ممتاز بین‌المللی

اگر حد و تعریف تراز و ممتاز بین‌المللی را در قرائت علمی، آگاهی و اشراف کامل به قرائات سبع و عشره و گذراندن دوره اقرء هر کدام از قرائتها و روایتها و دریافت اجازه‌های قرائتها و روایتها و تسلط بر تجوید، نبر، وقف و ابتدا، تجزیه و ترکیب، صرف و نحو، علوم بلاغی و تا حد لازم علم تفسیر با حفظ کل قرآن کریم و تسلط بر مکالمه عربی بدانیم و همچنین حد و تعریف قرائت استاندارد و بین‌المللی را در قرائت هنری قرآن، اشراف کامل علمی بر قرائتی که اختیار شده است همراه با گذراندن دوره اقرء و دریافت اجازه قرائت و اشراف بر تجوید، نبر، وقف و ابتدا و تا حد لازم آگاهی بر مفاهیم و تفسیر و علوم بلاغی همراه با حفظ کل قرآن بدانیم، راه برای رسیدن به وضعیت تراز کاملاً قابل دستیابی است.

۴-۹ وضعیت اقتدار

در دانش تمدن‌پژوهی امروزه این نکته گفته می‌شود که عناصری از جنس عناصر تمدنی هستند که بتوانند تکامل یافته تلقی شوند و تبدیل به انرژی و توان و به تعبیر بیانیه گام دوم تبدیل به اقتدار شده باشند. در حدیثی از امام علی علیه‌السلام هم به این حقیقت اشاره شده که العلم سلطان یعنی دانایی توانایی و قدرت است یا به عبارتی علمی علم است و تعالی یافته است که تبدیل به قدرت شود. این وضعیت درباره مقوله قرائت به معنای رسیدن قرائت در همه ابعاد علمی و هنری و غیره به وضعیت استحکام و توانمندی و عدم وابستگی و حمایت از محرومان و ارائه خدمات به سایر ملل با حد مطلوب فاصله دارد؛ اگرچه به نسبت تلاشهای بسیار ارزنده‌ای برای رسیدن به این وضعیت داشته‌ایم. دارا بودن عناصر قوی و توانمند در زمینه قرائت علمی و قرائت هنری ما را به وضعیت مطلوب در این زمینه می‌رساند که کاملاً قابل دستیابی است.

۵- مفهوم‌شناسی وضعیتهای روندی مطلوب آینده و آینده‌نگاری قرائت

پس از آنکه در مراحل قبل، مقوله قرائت، ماهیت‌شناسی، ظرفیت‌شناسی تمدنی و وضعیت‌شناسی روندی شد، در این مرحله، ترسیمی از وضعیت مطلوب و قابل دسترس از مقوله قرائت در ارتباط با همه عناصر و عوامل پیرامونی در آینده انجام می‌شود آرزوها و آینده‌های دست‌یافتنی و ممکن در زمینه‌های مختلف فهرست می‌شوند. در این بخش با مفهوم‌پژوهی وضعیتهای مطلوب در آینده قرائت، دورنمانگاری از وضعیتهای مطلوب قرائت طی ۴۰ سال آینده انجام می‌شود. پس از آنکه در مراحل قبل ماهیت‌شناسی ظرفیت‌شناسی تمدنی وضعیت‌شناسی روندی درباره قرائت انجام شد در این مرحله ترسیمی شفاف و قابل دسترسی از دورنمای وضعیتهای مطلوب قرائت در ارتباط با همه عناصر و عوامل پیرامونی در چهل سال آینده انجام می‌گیرد. منظور از وضعیتهای مطلوب قرائت، ۹ وضعیت مطلوب و دست‌یافتنی تمدنی درباره قرائت در ۴۰ سال آینده است که عبارت‌اند از: وضعیت تحقق دستاوردها، وضعیت توسعه کیفی، وضعیت توسعه کمی، وضعیت فراگیری (جغرافیایی و جمعیتی)، وضعیت فعال و پیش‌رونده، وضعیت تراز و تعالی‌یافته، وضعیت سرآمدی و غرورآفرینی ملی و بین‌المللی، وضعیت مرجعیت جهانی و مرکزیت ثقل بین‌المللی و وضعیت اقتدار.

در هر کدام از وضعیتهای فهرستی از موارد و مصادیق هر وضعیت به صورت مشخص و دست‌یافتنی و با فرض احتمال بالای تأثیر عوامل و عناصر پیرامونی و تحقق شرایط و به شرط نبود عوامل بازدارنده و کندکننده و مطابق با وضعیت پیش‌بینی شده جمعیتی کشور در چهل سال آینده انجام می‌شود:

۱-۵ وضعیت دستاوردی و تحقق و دستاوردها

دورنمایی از موارد تأسیسی، تولیدی و پدیده‌های جدید دستاوردی از اتصال و ارتباط قرائت با عناصر و عوامل پیرامونی و به اقتضای نیازها و پیشرفت‌ها به وجود می‌آید.

- تأسیس رشته علمی تخصصی قرائت در حوزه، دانشگاه و مؤسسات مربوطه
- تأسیس رشته مهارتی قرائت هنری در حوزه و دانشگاه و مؤسسات مربوطه
- تأسیس ستاد عالی تلاوت در امر تدوین سند جامع تلاوت سیاستگذاری و برنامه‌ریزی حوزه تلاوت و قرائت در عرصه‌های علمی، هنری، تبلیغی، آموزشی، پژوهشی و رسانه‌ای، مجازی فناوری، اقتصادی، سبک زندگی ذیل

شورای توسعه فرهنگ قرآنی که به جهت ذوابعاد بودن وظایف ستاد نمی‌توان آن را صرفاً زیر نظر یکی از کمیسیونهای شورا منظور کرد.

- تأسیس مدارس قرائت: دور خیزی در امر تربیت قاریان مقریان و اساتید قرائت از دوره نوجوانی.

- تأسیس شبکه تلویزیونی تلاوت در سیما

- تأسیس شبکه تلویزیونی اینترنتی تلاوت

- تأسیس سایت جامع و مرجع تلاوت و قرائت

- تأسیس رادیو قرائت (علوم و فنون قرائت و تلاوت)

- تأسیس بازار محتوای تلاوت: مشارکت کنشگران عرصه تلاوت در تولید پیام و کسب درآمد و اضافه شدن چرخه ای بزرگ به چرخه تولید تلاوت در این عرصه و قاریان عمدتاً به صورت پیشرفته و چندرسانه‌ای در این زمینه فعال خواهند بود.

- تلاوت روزانه یک صفحه از قرآن کریم توسط آحاد جامعه اسلامی به صورت هماهنگ همراه با رسانه‌ها مساجد و بقاع متبرکه و محل‌های کار و فعالیت.

- رواج حداکثری جلسات تلاوت در خانه‌ها، محله‌ها، مساجد و محافل

- هوشمندسازی پخش تلاوت در رسانه‌ها: استفاده از هوشمان(ربات) در انتخاب مناسب‌ترین تلاوت در زمان و ساعت پخش.

- بهره‌مندی از هوش مصنوعی در امر یادگیری و آموزش، اصلاح قرائت در همه سطوح قرائت و تلاوت حتی در سطح اقراء.

- بهره‌مندی از هوش مصنوعی در تولید فیلم تلاوت. به عنوان مثال تصویری کردن تلاوت های شاهکار مشاهیر قرائت مانند شاهکار سوره مبارکه مریم توسط شیخ عبدالباسط که با بهره‌گیری از هوش مصنوعی می‌توان آن را بازنمایی تصویری کرد.

- جذابیت‌بخشی به مقوله تلاوت با بهره‌مندی از فناوریهای تصویری مانند هولوگرام ۷ بعدی: به عنوان مثال در بخشی از یک محفل قرآنی تلاوتی از شیخ محمدصدیق منشاوی با تصویرسازی هولوگرامی بازنمایی شود گویا استاد منشاوی به صورت فیزیکی در مجلس حضور پیدا کرده‌اند و تلاوت می‌کنند.

- جذابیت بخشی به تلاوت با بهره‌مندی از جلوه‌های ویژه پیشرفته تصویری مجازی در خلق فضاهاى جذاب و مطابق با مضامین تلاوتها با ضبطهای تصویری کروماکی مجازی که کمک شایانی به مقوله برنامه‌سازی در حوزه تفسیر تصویری قرآن می‌کند و تلاوت را برای تأثیر گذاری بیشتر جذاب تر می‌سازد.

- جذابیت بخشی به صوت تلاوت با بهره‌گیری از فناوریهای حوزه صدا مانند ضبط صدا به صورت هشت‌بعدی و به‌کارگیری آن در ضبط تلاوتها. در این نوع ضبط صدا که لازم است با هدفون آن را شنید، صدای تلاوت به صورت چرخشی در اطراف شنونده شنیده می‌شود، دور و نزدیک می‌شود، از شنونده عبور می‌کند و در همه جهات می‌چرخد و حالت دلچسب، باشکوه و هیجان‌انگیزی از شنیدن اثر به وجود می‌آورد.

- پدید آمدن سطح و نوع جدیدی از قرائت که نام آن را می‌توان قرائت اقتضائی نامید. با اتصال مقوله تلاوت به مباحث سواد رسانه‌ای و علوم بلاغی می‌توان پیش‌بینی کرد که در درجه‌بندی قرائت، قرائتی از سطح بالایی برخوردار خواهد بود که علاوه بر دارا بودن شرایط رایج در قرائت برتر شامل رعایت قواعد علم قرائت و تجوید و وقف و ابتدا و صوت و لحن، شرط رعایت اقتضای فضای تلاوت را هم داشته باشد که می‌طلبد قاری قرآن آشنا به مفاهیم باشد و انطباق آیات تلاوت خود و تمام مسائل هنری و فنی تلاوت خود را با اقتضای زمان، فضا و مکانی که در آن تلاوت می‌کند کاملاً رعایت کند؛ به عنوان مثال خیلی از قراء و اساتید به یاد دارند که در اولین سالگرد رحلت امام خمینی ره یکی از قراء مشهور مصری تلاوتی را ارائه نمود که از نظر هنر تلاوت و قواعد تلاوت بسیار در سطح بالا بود اما همگان کار او را تقبیح کردند چراکه آیات عذاب را برای تلاوت در مراسم انتخاب کرده بود. به عبارتی این قرائت از نظر قرائت اقتضائی قابل قبول نبوده است.

- ممنوعیت تلاوت بدون رعایت قواعد روخوانی و تجویدی در مراسم مذهبی به ویژه مراسم ترحیم.
- لازم شدن شرط تسلط بر تلاوت قرآن کریم همراه با رعایت قواعد روخوانی و تجویدی در کنشگران دینی و فرهنگی شامل ائمه جماعت، مبلغین، مادحین، معلمین و مربیان قرآن، مدیران نظام مقدس جمهوری اسلامی در همه سطوح و اهالی رسانه در همه سطوح به ویژه اهالی رسانه‌های قرآنی.

- تولید تلاوت ساده قرآن کریم و استقبال از آن و فراگیری آن.
وضعیت کنونی تاکنون به صورت دقیق و مطابق با نیاز و علاقه بسیاری از مخاطبین این نوع تلاوت تعریف نشده است. در وضعیت کنونی ذهنیتها نسبت به تلاوت صرفاً انواع و اقسام تلاوت های ترتیل، تحقیق، تدویر و غیره است که همراه با رعایت کامل دقیق نقاط تجویدی انجام می‌شوند اما بر اساس تحقیقات میدانی مانند نظرسنجی‌های

شفاهی در نمایشگاه‌های بین‌المللی در مواجهه مستقیم با جامعه مخاطب، بسیاری از مردم فارسی زبان که در مراحل اولیه قرار دارند، تلاوت بسیار ساده حتی بدون لهجه عربی را در اوایل فراگیری قرآن کریم اعلام نیاز کرده اند که شایسته است در پاسخ به این نیاز، تعریفی از تلاوت ساده و تعیین حد رعایت قواعد و پس از آن تولید تلاوت این گونه تلاوت‌ها در دستور کار قرار گیرد. پیش‌بینی می‌شود این نوع از تلاوت بسیار مؤثر در جذب مخاطبان به فضای تلاوت و قرائت قرآن کریم خواهد بود. اغماضی که در این نوع از تلاوت نسبت به رعایت نکات و قواعد انجام می‌شود مانند وقف و ابتدا به حالت آزمایشی و اختباری است که در آنجا به جهت آزمایش جایز است از رعایت برخی از نکات صرف نظر شود.

- غلبه نسبت تلاوت ترتیل بر تحقیق براساس درخواست و علاقه‌مندی مخاطبین و تولید و انتشار آن.

توضیح: از آنجا که سرعت بیولوژیک انسان‌ها هماهنگ با سرعت زندگی و سرعت فن آوری‌ها افزایش پیدا می‌کند، به جهت نزدیکی نسبی سرعت بیولوژیکی انسان با سرعت تلاوت در ترتیل، پیش‌بینی می‌شود استقبال مخاطبان نسبت به ترتیل، بسیار بیشتر از تحقیق شود.

- ظهور سبک‌های تلاوت با هویت ایرانی. پدید آمدن سبک‌های جدیدی در تلاوت که علاوه بر رعایت موازین قرآنی و اسلامی و هنر تلاوت مورد قبول در جهان اسلام و دارا بودن هویتی ایرانی در سبک تلاوت.

۲-۵ و ۳-۵ و ۴-۵ و وضعیت‌های توسعه کمی کیفی و فراگیری جغرافیایی و جمعیتی

- توانمندی ۶۰۰۰۰۰۰۰ بر تلاوت ساده قرآن کریم به تعداد جمعیت باسواد ایران در سال ۱۴۴۰ طبق پیش‌بینی مرکز آمار و بر اساس توصیه رهبر معظم انقلاب که در اواخر دهه ۶۰ فرمودند در جامعه‌ای که ۴۰ میلیون باسواد دارد شایسته است همه‌شان قادر به خواندن ساده قرآن کریم باشند.

- توانمندی ۳۰۰۰۰۰۰۰ آشنا به قواعد تجویدی و تلاوت قرآن کریم همراه با رعایت نکات آن بر اساس توصیه رهبر انقلاب که در اواخر دهه ۶۰ فرمودند در جامعه ما خوب است دو تا سه میلیون آشنا به تجوید و تلاوت همراه با رعایت نکات آن باشد.

- رسیدن تعداد قاریان خوش‌خوان به یک و نیم میلیون نفر به تعداد کل شهرها شهرستانها روستاها با احتساب محله‌ها در پایان سال ۱۴۴۰

- رسیدن تعداد قاریان تراز و حرفه‌ای به ۲ هزار نفر به تعداد کل شهرها، شهرستانها همراه با فراگیری جغرافیایی و جمعیتی.

- رسیدن تعداد اساتید و مربیان و مقریان به ۲ هزار نفر به تعداد کل شهرها و شهرستانها همراه با فراگیری جغرافیایی و جمعیتی (هر شهر حداقل یک استاد و مقری)

- توانمندی کلیه معلمان به ویژه معلمان قرآن، کلیه مبلغین، ائمه جماعت مدیران و مسئولان و فعالان فرهنگی و رسانه‌ای خصوصاً اهالی رسانه و بالخصوص رسانه‌های قرآنی در تلاوت قرآن کریم.

- تأسیس معاهد قرائت قرآن کریم با ۳۲ شعبه در مراکز استانها

- تأسیس مدارس قرائت با ۱۰۰ شعبه به نسبت هر یک میلیون نفر جمعیت یک مدرسه قرائت. دقت شود یک میلیون نفر جمعیت، نه یک میلیون نوجوان دانش‌پذیر.

- تولید ۸۰ هزار قطعه تلاوت در انواع مختلف صوتی تصویری ترتیل تحقیق استودیویی مجلسی و غیره

- انجام ۴۰۰۰ پژوهش و تحقیق در قالب مقاله، پروژه، کتاب و غیره در زمینه‌های مختلف مربوط به قرائت علمی و هنری و ارتباط با علوم دیگر و ارتباط با فناوری فضای مجازی سبک زندگی اخلاق و معنویت اقتصاد و غیره

- وقوف کنشگران و پیشرانان عرصه‌های فرهنگی اجتماعی سیاسی و غیره به اهمیت و نقش تلاوت در رشد و شکوفایی فردی و اجتماعی و پیشگیری از آسیبهای اجتماعی و تأمین آرامش و امنیت و تأثیرات مهم دیگر.

- تحقق گفت‌وگو بین تلاوت و مسائل اساسی و راهبردی کشور و رابطه تلاوت با نظام‌سازی و تمدن‌سازی و برگزاری نشستهای تخصصی تولید برنامه‌های اندیشه‌های پیرامون این موضوعات

- غنی شدن کلیه استان‌ها نسبت به کنشگران و پیشرانان عرصه قرائت شامل: خوش‌خوانان، قاریان شبکه‌های استانی، معلمان، اساتید قرائت مؤسسات و نهادهای مرتبط با تلاوت و قرائت.

۵-۵ وضعیت فعال و پیشرونده

- فعال شدن نگاه راهبردی به تلاوت و قرائت در اندیشه تصمیم‌گیران و پیشرانان عرصه‌های علمی، هنری، فرهنگی، اقتصادی، تربیتی، اجتماعی، مجازی، فناوری، حوزه عدالت، حوزه سلامت و پی بردن به نقش مهم آن در انسان‌سازی و تعالی بخشی به انسان که انسان متعالی و موحد محور تمدن نوین اسلامی است و در پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی و تأمین سلامت روانی اجتماعی و آرامش اجتماعی به ویژه هنگام بحرانهای اجتماعی و عمومی مانند کرونا.

تعیین ردیف بودجه مستقل در امر تلاوت. علاوه بر آن، استفاده از ردیف‌های بودجه‌ای حوزه سلامت، امنیت و مسائل اجتماعی، مسائل عدالت محور و مسائل فرهنگی کشور.

فعال شدن مشاغل مرتبط با قرائت و تلاوت مانند مشاغل آموزشی در همه سطوح، مشاغل پژوهشی در انواع مختلف مشاغل رسانه‌ای، هنری، فضای مجازی مرتبط با مقوله قرائت، مشاغل تبلیغی ترویجی، بازارمحتوا و استارت‌آپی و غیره.

-یکی از فواید و نتایج مهم این وضعیت قرار گرفتن تعلیم و فراگیری تلاوت قرآن کریم در سبد تعلیم و فراگیری فرزندان خانواده‌ها در کنار فراگیری زبان و رایانه است، چراکه انگیزه اصلی خانواده‌ها برای هزینه کردن فراگیری مهارت‌ها و علوم، نقشی است که آن مهارت‌ها و علوم، در شغل آینده فرزندان‌شان و درآمدزایی آنها دارند.

۶-۵ وضعیت تراز و تعالی

منظور از وضعیت و حد تراز در قرائت علمی و همچنین قرائت هنری در مرحله قبلی انجام پذیرفت و منظور از تعالی جنبه رعایت بالای شخصیت اجتماعی و دینی و اخلاقی توسط دانش آموخته آن و مهارت آموخته آن خواهد بود. از آنجا که علم قرائت و مهارت قرائت هر دو منسوب به کلام الهی هستند و صرفاً رشته‌های علمی و مهارتی نیستند، رعایت حسن فاعلی علاوه بر حسن فعلی و تعالی یافتگی در شخصیت و وفاداری به سوگندنامه و مرامنامه اخلاقی از سوی قاری و دانش آموخته قرائت از لوازم و شرایط ورود و گزینش و دریافت حد تراز و مدارک مربوطه از دانشکده علم قرائت و مهارت قرائت است و منظور از ملی آن است که با کسب تعداد اندکی از نائلان به حد تراز وضعیت تراز ملی و تعالی حاصل نمی‌شود و همچنان که در بخش وضعیت توسعه کمی و کیفی به آن اشاره شد تعداد حداقل ۲۰۰۰ قاری تراز و ۲۰۰۰ استاد قرائت تراز در شکل‌گیری وضعیت تراز ملی و تعالی مؤثر هستند. تحقق لوازم و شرایط وضعیت تراز علمی و مهارتی قرائت شامل اعتبار بین‌المللی مدارک و اعتبار بین‌المللی پيشرانان شامل مجیزان، داوران و اساتید دانشگاهها، حوزه‌ها و معاهد قرائت و مؤسسات اعطاکننده مدارک خواهد بود.

۷-۵ وضعیت مرجعیت جهانی و مرکزیت ثقل بین‌المللی

- قبول ایران به عنوان یکی از مراجع و مراکز بین‌المللی در عرصه قرائت از سوی کشورهای اسلامی به ویژه کشورهای مرجع در این عرصه در قالب دعوت از داوران و دانشمندان قرائت و قاریان برجسته ایران در مسابقات بین‌المللی دانشگاهها، معاهد قرائت، محافل و نشستهای علمی و محافل تلاوت همچنین اعزام پذیرفته‌شدگان رشته‌های علمی و مهارتی به ایران جهت تحصیل و اخذ مدارک علمی و مهارتی

- تألیفات و کتب قرائت نگارش یافته توسط دانشمندان ایرانی، مورد تأیید و قبول و مراجعه و استناد از سوی پژوهشگران، محققین و دانشمندان علم قرائت در جهان اسلام.

- تقلید از سبک قرائت ایرانی توسط علاقمندان عرصه مهارت قرائت در جهان اسلام.

نکته مهم؛ آنکه وضعیت مرجعیت علمی در عرصه قرائت در اوایل شکل گیری تمدن اسلامی در صدر اسلام از آن دانشمندان ایرانی بوده است. بنابراین رسیدن به این جایگاه کاملاً دست یافتنی است. یادآوری شعار ما می توانیم مورد تأکید بیانیه گام دوم.

- راه اندازی سایت مرجع و جامع تلاوت

- راه اندازی بانک جامع و مرجع تلاوت

- تولید کتب مرجع در زمینه قرائت

۵-۸ وضعیت سرآمدی و غرور آفرین بین المللی

همه وضعیتهای تکاملی و پیشرفت درباره قرائت و مصادیق آنها وضعیت سرآمدی و غرور آفرینی ملی و بین المللی را به وجود می آورند. با لحاظ این نکته به برخی از مصادیق این وضعیت نیز اشاره می کنیم:

- برگزاری محافل باشکوه ترتیل ماه مبارک رمضان در کلیه شهرها

- کسب رتبه های برتر قرآنی در سطح بین المللی

- افزایش تعداد متخصصین در رشته های علمی و مهارتی دیگر رشته ها که دارای تخصص در علم و مهارت قرائت هستند.

- کسب رتبه های علمی و مهارتی در علوم و مهارت های مختلف توسط قاریان و عالمان قرائت.

- کسب موفقیت های غرور آفرین ملی و بین المللی در عرصه های مختلف توسط قاریان و دانشمندان قرائت.

- افزایش پدیده ها در عرصه قرائت

۵-۹ وضعیت اقتدار

برآیند مجموعه توانمندی ها در عرصه قرائت که در وضعیت های گذشته به آنها اشاره شد نیرو و توان ملی و به عبارت دیگر وضعیت اقتدار ملی را در عرصه قرائت و تلاوت به وجود می آورند. در بسیاری از کتب تمدن شناسی و آینده پژوهی به این حقیقت اشاره شده است که عنصری، عنصر تمدنی است که تبدیل به انرژی، نیرو و توان تمدنی

شود. بنابراین علمی تمدنی و تمدن‌ساز است که تبدیل به انرژی و توان جمعی و ملی شود و به همین صورت هنر، رسانه، اقتصاد و کلاً عنصری تمدنی و تمدن‌ساز است که به توان جمعی و اقتدار ملی بینجامد.

- استقلال و عدم وابستگی یکی از مهمترین مصادیق اقتدار است و به عبارتی استقلال و عدم وابستگی کشور در عرصه فراگیری و بهره‌مندی از علم قرائت و مهارت قرائت به کنشگران و پیشرانان غیرایرانی این عرصه است. یکی از حقایق که در بررسی عنصر تمدنی قرائت به دست آمده است همان حقیقتی است که در بررسی عناصر تمدنی دیگر نیز به آن برمی‌خوریم و آن، این حقیقت است که عنصر تمدنی قرائت مانند هر عنصر تمدنی دیگر در صورت وابستگی در عرصه تعلیم یا تقلید از کنشگران جغرافیای دیگر، حامل و ناقل مجموعه‌ای از فرهنگ‌ها اندیشه‌ها و رفتارهای مختلف فرهنگی، اجتماعی و سیاسی است که از شخص تقلید شده به شخص تقلیدکننده و طرفدار و از شخص تعلیم‌دهنده به شخص تعلیم‌پذیر منتقل می‌شود. به عنوان مثال هنگامی که از یکی از مقلدین و دوستداران یکی از قراء بزرگ مصر سؤال شد چرا در فلان محفل سیاسی قرائت و تلاوت قرآن کردید؟ پاسخ دادند فلان استاد و شیخ قرائت هم در فلان مراسم و محفل سیاسی قرائت کرده است. به همین علت فراوان مشاهده شده است که در مسیر تقلید، تعلم و طرفداری و وابستگی، بسیاری از عقاید و رفتارها به صورت خودآگاه و یا ناخودآگاه به شخص مقلد و دانش‌پذیر منتقل شده است. از برکات اقتدار، استقلال و عدم وابستگی و استحکام درونی جامعه در مقوله تلاوت و قرائت، نفوذناپذیری فرهنگی و سیاسی اجتماعی و غیره در عرصه ملی خواهد بود. به عنصر اقتدار به صورت ویژه در کلام رهبر انقلاب بالاخص بیانیه گام دوم توصیه و تأکید شده است.

۶- متن‌نگاری چشم‌انداز

اینک با طی مراحل آینده‌پژوهی به مرحله ترسیم و برساخت عبارت چشم‌انداز قرائت در چهل سال دوم انقلاب اسلامی می‌رسیم.

در این بخش لازم است این نکات را مد نظر قرار دهیم:

- عبارت چشم‌انداز ترسیمی از وضعیتی مطلوب و دست‌یافتنی در ۴۰ ساله آینده باشد.
- شامل تمام وضعیت‌های تمدنی ذکر شده در بخش قبل باشد.
- شامل همه عناصر و مؤلفه‌های تمدنی و چشم‌اندازی مورد توصیه و تأکید رهبر انقلاب به ویژه بیانیه گام دوم باشد.
- عبارت چشم‌انداز گویا و تا آنجا که ممکن است مختصر باشد.

از آنجا که اشاره به همه مؤلفه‌ها و وضعیت‌های تمدنی و چشم‌اندازی، عبارت چشم‌انداز را بسیار طولانی می‌کند لازم است دست به ساخت واژه‌ای با لحاظ معنای شبکه مفاهیمی بزنیم که به صورت شبکه‌ای شامل همه وضعیت‌های مطلوب تمدنی و چشم‌اندازی باشد و در عین حال به توصیه‌ها و تأکیدات تمدنی بیانیه گام دوم هم اشاره داشته باشد.

در این باره واژه اوج دوم را واژه‌سازی می‌کنیم و آن را به عنوان واژه‌ای دارای معنای شبکه مفاهیمی و به عنوان یک وضعیت مطلوب جامع نسبت به وضعیت‌های ۹ گانه مفهوم‌شناسی می‌کنیم.

۱-۶ مفهوم‌شناسی وضعیت اوج دوم تمدنی قرائت

منظور از وضعیت اوج دوم، وضعیت مطلوب و دست‌یافتنی از قرائت است که شامل تمام وضعیت‌های ۹ گانه می‌شود. همچنین شامل تحقق تعالی‌یافتگی تمام کنشگران، پیشرانان و عناصر تمدنی مرتبط با مقوله قرائت می‌شود. آنچه به عنوان عنصر مشترک در تمام وضعیت‌های مطلوب و عوامل و عناصر پیرامونی قرائت وجود دارد مفهوم اوج دوم تمدنی است. منظور از کلمه دوم در اوج دوم، الهامی است از ابتکار رهبر فرزانه انقلاب در تعبیر گام دوم. واژه دوم در گام دوم تعبیر هوشمندانه‌ای است به این معنا که گام اول در تمدن‌سازی نوین اسلامی باید مورد ملاحظه قرار بگیرد، چراکه مهم بوده است و نکته دیگر آنکه راه انقلاب اسلامی و تمدن نوین اسلامی راهی است بی‌انتهای گامها در پیش دارد. واژه دوم هم در اوج دوم تمدنی قرائت بدین معناست که براساس ارج نهادن به اوج اول در گام اول انقلاب، اوج دوم را براساس بیانیه گام دوم خواهیم داشت، آن‌گونه که بعد از آن نیز اوج‌های سوم و... را تا تمدن‌سازی کامل تمدن نوین اسلامی و حکومت جهانی مهدوی عجب به پیش ببریم.

۲-۶ نهایی کردن عبارت چشم‌انداز و ارائه آن با لحاظ تمام قواعد چشم‌اندازنگاری برگرفته از روش‌های چشم‌اندازنگاری و الهام از بیانیه گام دوم عبارت ذیل به عنوان عبارت چشم‌انداز قرائت در گام دوم انقلاب اسلامی پیشنهاد و ارائه می‌شود:

رسیدن قرائت ج.ا.ا در سال ۱۴۳۷ به اوج دوم تمدنی خود در مسیر شکوفایی انقلاب اسلامی و تمدن‌سازی نوین اسلامی با هدف غایی حکومت جهانی حضرت مهدی (عج).

۳-۶ بیانیه چشم‌انداز

در برخی موارد چشم‌اندازنگاری، به جای یک عبارت، متن مفصلی به عنوان بیانیه چشم‌انداز در نظر گرفته می‌شود و در برخی موارد هر دو اقدام یعنی ارائه عبارت و بیانیه انجام می‌پذیرد. متن مقاله حاضر را می‌توان به عنوان بیانیه چشم‌انداز قرائت در گام دوم انقلاب اسلامی در نظر گرفت که تقدیم شد.

۴-۶ سند چشم‌انداز

سند چشم‌انداز متنی است حاوی سیاست‌گذاریها و برنامه‌ریزی‌ها جهت تحقق اهداف چشم‌انداز که تدوین و تنظیم آن مربوط است به شورای توسعه فرهنگ قرآنی که پیشنهاد می‌شود در قالب کارگروهی با عنوان کارگروه تدوین سند چشم‌انداز قرائت در گام دوم به این مهم اقدام شود.

و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین

منابع

- قرآن کریم
- روایات معصومین علیهم السلام
- صحیفه نور
- منظومه اندیشه قرآنی و تمدنی رهبرانقلاب
- بیانیه گام دوم
- مایلی مونر، عنوان کتاب: اصول و قدرت چشم‌انداز مترجم فرزانه میرشاه ولایتی
- کتاب مشکلات تمدن اسلامی نویسنده مالک بن نبی